

Sjálvbjargnar,
samhaldsfastar &
tíðarhóskandi Føroyar

2030
2029
2028
2027
2026
2025
2024
2023
2022
2021
2020
2019



Fíggjarmálaráðið

Búskaparfrágreiðing I

mars 2018



FÍGGJARMÁLARÁÐIÐ
MINISTRY OF FINANCE

Innihald

Uppskot til samtyktar um játtanarkarmar á lögtingsfíggarlóginum fyri 2019	3
Inngangur	17
Lýsing av gongdini í búskapinum	18
<i>Fleiri óvissur eru fyri komandi 1-2 árinum</i>	19
<i>Tekin um fløskubálsar, men orðing sæst ikki í búskapinum</i>	19
<i>Fiski-, ali- og byggivinna nógv vaksnar síðstu árinum</i>	21
<i>Gongdin á arbeiðsmarknaðinum</i>	24
<i>Eftirspurningur og brúkaraprísir</i>	26
<i>Gongdin í til- og fráflyting</i>	28
<i>Viðskifti við útlond, handils- og gjaldsjavni</i>	31
<i>Heimsbúskapurin</i>	34
<i>Almenn fíggarál</i>	37

Løgtingið

Tórshavn, 22. mars 2018

Løgtingsmál nr. 143/2017: Uppskot til samtyktar um játtanarkarmar á løgtingsfíggjarlógini fyri 2019

**Uppskot
til
samtyktar um játtanarkarmar á løgtingsfíggjarlógini fyri 2019**

Við hesi løgtingsamtykt tekur Løgtingið undir við, at samlaði útreiðslukarmurin á løgtingsfíggjarlógini fyri 2019 verður 5.183,9 mió. kr. Rakstrarkarmurin verður 4.764,0 mió. kr., og íløgukarmurin verður 419,9 mió. kr. Samlaði inntøkukarmurin verður 5.584,0 mió. kr.

Úrslitið á løgtingsfíggjarlógini fyri 2019 verður 820,0 mió. kr. áðrenn íløgur. Íroknað íløgur verður úrslitið 400,1 mió. kr.

Í talvuni niðanfyri eru samlaðu játtanarkarmarnir fyri 2019 býttir á greinar.

Játtanarkarmar á løgtingsfíggjarlógini fyri 2019		
<i>Miό. kr.</i>	Rakstur	Íløgur
§ 1 Løgtingið	60,6	0,0
§ 2 Løgmansfyrisingin	39,8	2,0
§ 3 Fíggjarmál	320,4	21,0
§ 5 Fiskivinnumál	171,5	107,5
§ 7 Mentamál	1.118,8	24,5
§ 11 Heilsumál	1.164,0	115,0
§ 12 Almannamál	1.528,5	40,0
§ 13 Uttanríkis- og vinnumál	116,8	8,7
§ 17 Samferðslumál	243,6	101,2
Útreiðslur tilsamans	4.764,0	419,9
Útreiðslukarmur	5.183,9	
Inntøkukarmur § 20	5.584,0	
RLÚ-úrslit	400,1	

Til tess at røkka ætlaða úrslitinum á løgtingsfíggjarlógini fyri 2019 er grundarlagið tær givnu fortreytirnar fyri framrokningum, raðfestingum og tillagingum á útreiðslu- og inntøkusiðu landskassans, soleiðis sum hetta er lýst í viðmerkingunum og hjáløgdu Búskaparfrágreiðing I.

Viðmerkingar

Landsstýriskvinnan í fíggjarmálum leggur við hesum fram uppskot til lögtingssamtykt um játtanarkarmar fyri lögtingsfíggjarlógina í 2019.

Játtanarkarmarnir, ið sambært § 8, stk. 1 í lögtingslóg um landsins játtanarskipan skulu verða lagdir fram innan 1. apríl, áseta yvirskipaða fíggjarpolitiska karmin fyri komandi árið. Tað vil siga, at teir læsa fastan játtanarkarmin fyri komandi árið, og verða sostatt avgerandi fyri, hvussu stórt fíggjarliga rásarúmið verður komandi árið.

Hóast munandi avlop á fíggjarlógini verður stórus dentur lagdur á ein varnan fíggjarpolitikk við lágum rakstrarvøkstri. Uppskotið leggur upp til ein lágan rakstrarvækstur komandi ár á einans 2,0%. Hetta er so lágt, sæð í mun til lønarvækstur o.a., at mett verður, at uppskotið hevur tálmandi ávirkan á búskapin.

Fíggjarpolitikur og høvuðsmál – gongdin higartil

Árið 2019 verður fjórða árið, har verandi samgonga fer at mynda fíggjar- og búskaparpolitikk landsins. Samgongan hevur frá byrjan lagt seg eftir at føra ein varnan og langtíðarhaldforan fíggjarpolitikk við atliti at einum meira jøvnum býti av ríkidøminum, størri fíggjarligum sjálvræði og einum betur kjølfestum búskapi.

Tey stavnhalda, ið ásett vórðu í samgonguskjalinum frá 14. september 2015, hevur samgongan áhaldandi hildið seg til, og gongdin talar fyri seg.

Avlop og minkandi skuld

Longu fyrsta árið – í 2016 – eydnaðist at venda 8 ára gongd við halli á fíggjarlógini til yvirskot. Frá 2008-2015 hevði landið um 3 mia. kr. í halli og vaksandi skuld. Henda gongd er vend til, at avlop landsins væntandi verður omanfyri 1 mia. kr. árinum 2016-2018. Umleið 1/3 av avlopinum verður spardur upp í Búskapargrunni Føroya, meðan umleið 2/3 av avlopinum verða nýttir til at minka skuld landsins. Hetta – saman við fastfrysting av ríkisveitingini – hevur tryggjað vaksandi búskaparligt sjálvræði.

Javnari býti av virðunum

Sama árið varð eisini ein skattalætti til lág- og miðallønt settur í verk, samstundis sum eitt meira hóskaði tøkugjald varð lagt á alivinnuna – eisini fólkapersjónistar fingu meira at liva fyri.

Tey við lægstu fyritiðarpensjón fingu ein trivaligan skattalætta í 2017, og aftur í 2018 hava allir fyritiðarpensjónistar fingið ein skattalætta á 1000 kr. mánaðarliga.

Eisini stakir upphaldarar, smábarnafamiljur og lesandi hava fingið munandi fíggjarligan styrk við familjuiskoyti, hægri barnafrádrátti og betringum í lestrarstuðli.

Tíðarskeiðið við útgjaldi úr Barsilsskipanini er langt munandi. Í 2017 við 6 vikum, og í ár við 2 vikum afturat, soleiðis at komið nú er upp í 46 vikur. Málið er at rækka einum heilum ári.

Javnari býti av ríkidøminum styrkir samhaldsfestið, tí fleiri fáa lut í framgongdini, og hevur eisini tryggjað, at virðini í størri mun eru komin í umfar og harvið hava skapt enn størri vøkstur og trivnað.

Styrkja fíggjarliga stöðufestið

Frá 2017 fór Búskapargrunnurin at virka, og partur av avlopinum verður nú settur til síðis til verri tíðir. Somuleiðis er Landsbankin endurstovnaður og eitt føroyskt váðaráð er farið til

verka. Endamálið er at kjölfesta búskapin betur frameftir, soleiðis at hann kann vera fyrireikaður til tey bakkøst, ið av og á fara at koma – ikki minst í einum so lítlum búskapi sum tí føroyska.

Nýggj fiskivinnuskipan

Samgongan arvaði gomlu og ótíðarhóskandi lógina um vinnuligan fiskiskap við ásetingini um, at loyvini vórðu uppsøgd 1. januar 2018, og við øllum tí ótryggleika hetta í mong ár hevði havt við sær fyri høvuðsvinnuna. Hóast stutt skotbrá hevur eydnast at fáa nýggju lógina um sjófeingi samtykta, og nýggja fiskivinnuskipan setta í verk frá 1. januar í ár.

Eisini er nýggj lóg um veiðigjöld lögð fram á Løgtingi. Lógin skal koma í staðin fyri verandi skipan, har kilogjöld verða ásett politiskt á ein meira ella minni tilvildarligan hátt. Í nýggju lógini verða gjøldini ásett í mun til yvirnormala vinningin í einstaka fiskiskapinum. Hetta vil tryggja eina meira rættvísa og vinnuvinaliga gjaldsskipan.

Harumframt er nýtt havranssóknarskip í gerð, og fiskiveiðieftirlit og Havstova eru uppraðfest. Hetta vil eitt nú geva Føroyum betri amboð at tryggja okkara fiskivinnurættindi frameftir.

Pensjónsnýskipan

Samlað uppskot til pensjónsnýskipan liggur í Løgtinginum. Uppskotið tryggjar, at allir teir pensjónistar, ið ikki hava eina munandi inntøku umframt pensjónina, fáa 1.000 kr. meira um mánaðin. Eisini fer uppskotið at gera pensjónsskipanina meira smidliga og einfalda, eitt nú við móguleikanum at velja at útseta tína pensjón og harvið fáa hægri pensjón tá tú fert á pensjón, ella framskundaða pensjón um tú ert slitin av arbeiðsávum. Somuleiðis verður flati pensjónsskatturin umlagdur til stigvaksandi pensjónsskatt, við munandi pensjónsskattalækking fyri lág- og miðallønt.

Roknað verður við, at pensjónsnýskipanin sum frálíður fer at betra munandi um haldfærið í almenna búskapinum.

Heilsunýskipan

Menningarætlan er gjørd og sett í verk fyri heilsuverkið. Hetta merkir fleiri serlæknar, styrkt endurmenning og eisini betri samskipan av heilsuverkinum. Endamálið er, at veita eina enn betri heilsutænastu til føroyingar. Partar av menningarætlanini eru settir í verk, meðan aðrir verða settir í verk yvir eitt áramál.

Tíðarhóskandi vinnukarmar

Arbeitt hevur verið við at leggja meira varandi og tíðarhóskandi karmar um alivinnuna. Lógaruppskot er latið Løgtinginum. Málið er at tryggja, at vit framhaldandi hava eina lívfrøðiliga burðardyggja og kappingarføra alivinnu.

Tørvur er á enn størri menning av innlendis ferðavinnuni, og er fíggarorka og samskipandi eind sett av at skunda undir hetta. Filmshús er sett í verk, eins og afturberingarskipan til filmsframleiðslur í Føroyum, fyri at stuðla undir menning av filmsvinnu í Føroyum. Eisini eru við Talgildu Føroyum lagdir lunnar undir at kunna veita fleiri og betri tænastur, styrkja kappingarføri Føroya, og stimbra KT-vinnuna.

Betri bústaðarmøguleikar

Stóri fólkavøkstururin hevur lagt trýst á bústaðarmarknaðin. Stórur dentur er lagdur á at fáa fjøltáttað bústaðarmarknaðin. Bústaðir hevur fingið fíggarligt rúm at byggja um 200 bústaðir afturat, og fer Bústaðir eftir ætlan at hava umleið 500 leigubústaðir í 2019. Til tess at fáa fleiri

at útleiga bústaðir, er fíggjarligi fyrimumurin við at langtíðarútleiga nú øktur. Hartil eru 200 mió. kr. settar av til at byggja nýggjar vardar bústaðir og bústovnar. Nýggj leigulóg er eisini í Løgtinginum.

Fleiri útbúgvingar

- Fleiri útbúgvingar eru settar á stovn á setrinum
- Fleiri eftirútbúgvingar á skúlaøkinum eru bodnar út
- FHS er sett á stovn í Suðuroy
- Ferðavinnuútbúgving er sett á stovn í Vestmanna og listaútbúgving á Sandi
- Ítróttaháskúli og eftirskúli í Suðuroy

Styrkt mentan

- Mentanar- og listastuðulin er øktur
- Rocksavn í Klaksvík og skjalasavn á Tvøroyri
- Byrja upp á tjóðleikhús og filmshús latið upp

Økt sjálvræði

Familjurættarlaga økið verður heimtikið á ólavsøku í ár, og hildið verður áfram við arbeiðinum at heimtaka útlendingamál og umsiting av loftferðslu.

Eisini hava landsstýrið og samgongan sett sær fyri at yvirtaka kortøkið (land- og sjókort), eins og ætlanin er at yvirtaka landslæknaembætið.

Uttanríkispolitiskt verður arbeitt miðvíst fyri at fáa betri handilsavtalur, og at gagnnýta fleiri móguleikar hjá Føroyum í altjóða høpi.

Stjórnarskipan Føroya fer eftir ætlan til fólkaatkvøðu í ár. Hetta er ein søguligur móguleiki at staðfesta grundleggjandi rættindi og skyldur hjá føroyingum, bæði sum einstaklingar og sum tjóð.

Høvuðsmálini frameftir

Sum víst omanfyri eru flestu høvuðsmálini hjá samgonguni annaðhvørt rokkin, ella eru komin so væl ávegis, at tey eru komin í Løgtingið til stóðutakan.

Men arbeitt verður framhaldandi við at menna og tryggja samfelagið frameftir. Aðalmálið er framhaldandi at rækka einum meira samhaldsføstum, sjálvbjargnum og tíðarhóskandi Føroyum.

Niðanfyri verður greitt frá teimum høvuðsmálum, ið samgongan hevur sett sær fyri at rækka komandi árin.

Raðfestingar innanfyri yvirskipaða fíggjarkarmin

Játtanarkarmarnir fyri 2019 og frameftir leggja dent á varnan fíggjarpolitikk, har stórus dentur er á at halda aftur á útreiðslusíðuni. Fígging til at rækka teimum høvuðsmálum, sum arbeitt verður fram ímóti komandi árin, skal finnast við umleggingum og tillagingum av verandi virksemin. Raðfestingar skulu gerast innanfyri yvirskipaða fíggjarkarmin.

Fiskivinnumál

Arbeitt verður við at byggja upp eina nýggja fiskivinnufyristing og at styrkja fiskiveiðieftirlitið og Havstovuna.

Fiskivinnumenning, nýskapan og gransking verður raðfest. Endamálið er nýskapan og menning innan alla virðisketuna í fiskivinnuni, og virkseimið verður skipað í deplum/verkætlanum kring landið.

Tilbúgvingin skal mennast, her undir oljutilbúgving á sjónum.

Ein føroysk veðurtænasta verður skipað.

Ein ítøkilig ætlan er nú lögð fyri at menna føroyska landbúnaðin. Endamálið er, at Føroyar í størstan mun gerast sjálvveitandi við dygdarvørum frá landbúnaðinum.

Mentan, útbúgving og gransking

Samgongan hevur sett sær sum yvirskipað mál at raðfesta útbúgving og mentan. Hetta er alneyðugt, ynskja vit framhaldandi fólkaøkstur, at venda skeiva kyns- og aldursbýtinum í landinum og skapa trivnað sum heild.

Fyri at kunna raðfesta verður áhaldandi arbeitt við at tálma útreiðsluvøkstrinum við umskipanum og øðrum tillagingum í rakstrinum, serliga innan fólkaútan, miðnámskúlar og hægri útbúgvingar.

Námsfrøðiliga menningin í øllum undirvísingarverkinum skal styrkjast. Fleiri nýggjar útbúgvingar skulu stovnast kring landið, samstundis sum verandi útbúgvingar skulu styrkjast út frá eftirmetingum, sum eru gjørdar. Fíggjarligu viðurskiptini hjá Fróðskaparsetrinum skulu fáast í tryggja legu.

Eisini hevur samgongan sett sær fyri at økja játtanina til Mentanargrunnin næstu árin, so hann kemur upp á eitt hægri støði.

Í 2019 er eitt nú ætlanin at gera hesar raðfestingar:

- Nýggjar útbúgvingar kring landið
- Námsfrøðiliga økið mennast
- Fróðskaparsetrið verður tryggjað
- Stuðulin til mentan og list verður styrktur
- Savnsøkið verður raðfest

Almannamál

Høvuðsraðfestingin á almannaøkinum komandi árin er fyriryrgjandi, skjót og tvørgeirialig átøk fyri børn og ung við ymiskum avbjóðingum. Talan er um børn og ung við avbjóðingum eitt nú víðfevndum sálarligum ella sosialum trupulleikum og álvarsligum trupulleikum av rúsdrekka- og rúsevnamisnýtslu, sum gera, at tey hava trupult við at megna sítt lív.

Felags fyri hesi børnini er, at teimum tørvar tvørgeirialig átøk, har fleiri myndugleikar eru felags um at loysa avbjóðingarnar. Millum annað er ætlanin at skipað verður eitt tvørfakligt matrikulleyst toymi, ið verður sett burturav at taka sær av hesum ungu, við serstakari játtan til endamálið. Toymið skal millum annað virka sum bindilið millum tann unga og teir stovnar/myndugleikar, ið veita viðgerð og tænastur.

Ein annar bólkur eru børn/ung við autismu, ADHD, ADD og sálarligum, psykiatriskum og sosialum avbjóðingum. Hesi hava brúk fyri tilboði í eitt avmarkað tíðarskeið á einum nýggjum bú- og viðgerðartilboði, ið verður skipað sum eitt heildartilboð. Almannaverkið, psykiatriin, Sernám og barnaverndartænasturnar veita í felag hesum ungu og familjum teirra hjálp.

Ætlanin er eisini miðvíst at víðka “góðu tilgongdina” til at fata um allar familjur, sum hava barn, ið ber brek, í árunum 2019-2022, í samsvari við tilmælið í tænaupolitikkinum.

Fyri at styrkja verandi endurvenjingartænastu, fáa hana fult útbygda og fyri at tryggja at teir borgarar, ið hava fingið umfatandi endurvenjing uttanlands og frá heilsuverkinum, verða loftaðir, er neyðugt at raðfesta endurvenjingina fíggjarliga.

Javnstøðuarbeiðið verður raðfest komandi árinum við fleiri átøkum, sum skulu virka fyri at menna eitt tíðarhóskandi velferðarsamfelag, við ríkum møguleikum og javnbjóðis rættindum fyri øll. Átøk í javnstøðuætlanini skulu millum annað virka fyri einum meira fjølbroyttum arbeiðsmarknaði. Ætlanin er at styrkja javnstøðuarbeiðið við eini skrivstovu, sum skal virka fyri at fremja størri javnstøðu, ráðgeva og framleiða tilfar.

Heilsu- og innlendismál

Neyðugt verður áhaldandi at fremja tillagingar á heilsuøkinum fyri at røkka virksemisvøkstrinum. Arbeitt verður áhaldandi við at tálma almenna útreiðsluvøksturin, og lagt verður upp fyri, at stovnar og stjórnarráð bera sín part av hesum.

Menningarætlanin fyri sjúkrahúsverkið

Arbeitt verður áhaldandi við at fáa fleiri serlæknar og onnur heilsustarvsfólk og at menna sjúkrahúsini, herundir verður arbeitt við at menna eina sálarfrøðiliga eind, og átøk í menningarætlanini. Farið er undir at gera eina heildarætlan fyri psykiatri í Føroyum. Betri sálarheilsa fyri øll er aðalendamálið, sum skal tryggja, at øll við sálarsjúku fáa eina javnbjóðis, dygdargóða og tryggja tænastru, so tætt at gerandislívinum, sum til ber.

Farið er undir at menna heilsuverkið. Orsakað av, at arbeiddið er sera víðfevnt og fjøltáttað, er tað skipað í þørtum. Fyrsti partur snýr seg um at fáa sett í verk Menningarætlanina fyri sjúkrahúsverkið. Í hesum sambandi verður dentur serliga lagdur á trý høvuðsøki. Tey eru:

- Sjúkrahúsverkið, sum ein organisatión
- Uppgávubýtið, viðgerðir og raðfesting og
- Útvega, varðveita og menna heilsustarvsfólk

Menningarætlanin fyri heilsutænastru í nærumhvørvinum

Hildið verður fram við at menna heilsutænastrurnar í nærumhvørvinum, herundir kommunulæknaskipanina. Ætlanin er, at størri partur av heilsuveitingunum til borgarar skal fara fram á heilsudeplunum í heilsuøkjum kring landið. Á heilsudeplunum fara at starvast viðkomandi heilsustarvsfólk.

Náttúru-, umhvørvis- og orkuøkið

Arbeiddið við grønarari heldur áfram, herundir útbyggingar av elframleiðsluni og møguleikar at gera sethús og bygningar meira orkueffektiv. Eisini verður arbeitt við at smíða nýggja náttúruverndarlóg, eins og arbeitt verður við at seta náttúrufyrisiting í verk. Harumframt verða útoyggjar og náttúru- og umhvørvisvernd raðfest, herundir eisini RAMSAR økini.

Fólkaheilsa, gransking og menning - Fólkaheilsustovnur

Arbeiðið við fólkaheilsu heldur áfram, og fevnir nú eisini um verkætlanina “sunn sinn”. Eisini verður hildið áfram at taka læknar í útbúvingarskipanina. Etiska ráðið er sett og er farið til verka. Harumframt verður arbeitt framhaldandi við at menna KT-skipaninar innan økið. Arbeitt verður við at skipa og samskipa myndugleikaøkið, herundir yvirtøku av landslæknaembætinum.

Familjurættarlaga økið

Arbeitt verður miðvíst við at skipa familjurættarlaga økið, ið verður yvirtikið á ólavsøku, og í lötuni verður nýggj føroysk ættleiðingarlóg viðgjörd í Løgtinginum.

Samferðslumál

Miðað verður eftir at fremja hesi tiltøk innan rakstur og íløgur:

Samferðsla

Eitt væl útbyggt og vælvirkandi samferðslukervi er ein fyritreyt fyri menning og trivnaði. Farið er undir at dagføra samferðsluætlanina, sum skal galda fyri 2019-2029.

Tað verða játtadar 400 mió. kr. til almenna partafelagið P/F Eystur- og Sandoyartunlar. Í 2019 verður játtanin 35 mió. kr., og síðani verður árliga játtanin 50 mió. kr. í fimm fylgjandi ár.

Arbeiðið við Eysturoyartunlinum gongur eftir ætlan, og verður liðugt at bora tíðliga í 2019. Tunnilin verður tikin í nýtslu í 2020, og skal innkomuvegurin til Havnar gerast. Avtala er gjörd við Tórshavnar kommunu um innkomuvegin.

Tunnilslið verður skipað á Landsverki, sum skal bora tunlar til smærru bygdin, so langt játtanin røkkur á hvørjum ári.

Eftir uppskoti til lögtingslóg um nýggjan Hvalbiartunnil, verður farið undir at byggja tunnilin í 2019.

Strandferðslan

Strandfaraskip Landsins (SSL) skulu lúka landsins tørvi á fólka- og farmaflutningi. Arbeitt verður støðugt vit at gera tænaustøði og umstøður stovnsins enn betri. Smyril skal í dokk í 2019.

Viðlíkahald av landsvegum

Landsvegakervið veksur alsamt í vavi, fleiri krøv verða sett til trygd og dygd til vegagerð, tunnilsgerð, brýr, viðlíkahald og rakstur. Ásannast má, at viðlíkahaldstørvurin er stórur og eigur tí at verða raðfestur.

Viðlíkahald av bygningum

Arbeitt verður við loysnum, soleiðis at viðlíkahald av landsins bygningum kann betrast.

Arbeidmarknaður

Miðað verður eftir at styrkja Arbeidseftirlitið næstu árin, fyri støðugt at betra arbeidsumhvørvið og brunatrygdina á øllum føroyskum arbeidsplassum.

Barsilsskipanin

Barsilsskipanin skal betrast soleiðis, at barsilstíðin stigvíst verður longd úr verandi 46 vikum upp í eitt ár.

Javnseta ferðafólka- og flutningskostnað

Arbeitt verður við eini loysn at javnseta ferðafólka- og flutningskostnaðin kring landið við at gera eina samhaldsfasta prísskipan á samferðsluøkinum.

Uttanríkis- og vinnumál

Fyri at kunna raðfesta frameftir verður arbeitt áhaldandi við at tálma almenna útreiðsluvøksturin.

Tónleikavinna

Tónleikavinnan verður raðfest við tí endamálið at stuðla uppundir tónleikaútflutningsvinnuna.

Djóravælfærð

Lóg um djóravælfærð er endurskoðað og er nýtt lógaruppskot lagt fyri Tingið. Lógaruppskotið leggur upp til betri og hert eftirlit við djóraeigarum og hevur hetta við sær, at økið má styrkjast við einum djóraheilsulækna og einum eftirlitisfólki.

Yvirtøka av loftøkinum

Fyrireikingarnar at yvirtaka loftferðsluna eru byrjaðar. Í fyrstu atløgu verður arbeitt við at yvirtaka operationellar og avmarkaðar fyrisitingarligar uppgávur. Seinni verður farið undir at yvirtaka lóggávu v.m.

At heimtaka peningastovnskervið

Landsstýrið ætlar, at KT-skipanir og -tænastur hjá føroysku peningastovnunum, sum eru fluttar av landinum, skulu flytast heimaftur, um hetta kann gerast við fyrimumum. Ein forkanning er gjørd, men neyðugt verður við eini neyvri kanning og ætlan fyri, hvussu skipanirnar trygt kunnu flytast heim.

Filmshús

Fimshúsið er sett á stovn, til tess at leggja lunnar undir, at Føroyar kunnu fáa meira burturúr sprettandi føroysku filmsvinnuni og tí stóra listaliga og mentanarliga tilfeinginum, ið vit hava í Føroyum.

Innlendis ferðavinna

Umframt framhaldandi marknaðarføring av Føroyum sum ferðavinnuland verður í 2019 dentur lagdur á innlendis ferðavinnuna til tess at menna og tillaga ferðavinnutænastur kring landið til vaksandi talið av ferðafólki.

Løgmansfyrising

Dátueftirlitið verður uppraðfest við KT-førleika í sambandi við nýggja ES-fyriskipan um persónsupplýsingar.

Sum partur av yvirtøkuni av familjurættarlaga økinum verður Kærustovnurin uppraðfestur.

Fíggjarmál

Arbeitt verður stöðugt við at fremja ein skynsaman fíggjar- og búskaparpolitikk. Harumframt eru m.a. hesi mál at fremja fyri framman:

- Talgildu Føroyar herundir samleika og borgaraportal til allar føroyingar
- Pensjónsnýskipan við pensjónsskattalætta til lág- og miðallønt og broyting av fløtum pensjónsskatti til stigvaksandi pensjónsskatt v.m.
- Varskógvaraskipan fyri starvsfólk í almennum starvi setast í verk
- Búskapargrunnurin víðkast til at virka sum konjunkturjavnandi búskaparamboð
Tilfeingisinntøkur verða fluttar í Búskapargrunn Føroya og javnaðar inn á fíggjarlógina yvir fleiri ár
- Fleiri og betri hagtøl, eitt nú arbeiðsmarknaðarhagtøl og tjóðarroknskap í føstum prísum

Búskaparstöðan

Stórus vøkstur hevur verið í føroyska búskapinum seinastu 5 árinum. Alt bendir á, at vit eru í einum búskaparligum hákonjunkturi. Men útlit eru ikki fyri, at tann óvanliga stóri búskaparvøxturin, ið verið hevur seinastu árinum, kann halda fram. Roknað verður við, at vøxturin verður á einum meira vanligum støði komandi 1-2 árinum.

Arbeidsloysið er nú komið niður á 2,1%, sum er tað lægsta síðan 2008. Lønargjaldingarnar eru øktar næstan 6% seinasta árið. Talið av løntakarum er økt við sløkum 700 persónum ella 2,6%, og er nú tað hægsta nakrantíð.

Roknað í mun til fólkatálið er fráflytingin tann minsta, sum er skrásett í hagtalsgrunninum, sum gongur aftur til 1970. Hetta hevur við sær, at fólkið fjølgast og fólkatálið setur áhaldandi met. Fyri fyrstu ferð í 10 ár er nú talan um veruligan og áhaldandi fólkvøkstur.

Tey hagtøl, ið skulu til fyri at staðfesta um búskapurin er ovhitaður verða ikki framleidd í Føroyum. Men tekin eru um fløskuhálsar. Støðan í byggivinnuni og gongdin á sethúsamarknaðinum og arbeiðsmarknaðinum geva greiðar ábendingar um, at nógv ferð er á búskapinum.

Men hinvegin eru ikki tekin um nakran stórvegis útlánsvøkstur. Síðsta árið eru bruttoútlán úr føroyskum peningastovnum til húsarhald í Føroyum til dømis vaksin um 3% og um 7% til vinnukundar í Føroyum. Samstundis økja húsarhald og vinnan uppsparing sína í føroysku peningastovnum. Hetta talar ímóti, at búskapurin sum heild er ovhitaður, og talar ímóti, at talan í løtuni er um lánsfíggjaðan vøkstur í búskapinum.

Tálmandi fíggjarpolitikur – eisini komandi ár

Í verandi búskaparstöðu er neyðugt, at almennu útreiðslurnar virka tálmandi á búskapin. Tað er ikki ráðiligt við stórum vøxtstri í almennu útreiðslunum. Hildið verður tí aftur bæði í rakstrarútreiðslunum og í íløgnum.

Mælt verður tí til, at rakstrarvøxturin hjá landinum komandi árið einans verður 2,0 %. Hetta skuldi havt við sær eina tálmandi ávirkan á samlaða búskapin.

Eisini tá tað kemur til íløgur verður hildið aftur. Íløgukarmurin lækkar eitt vet komandi ár. Verður hugt at samlaðu rakstrar- og íløgútreiðslunum, er talan um ein vøkstur á einans 1,8%.

Hildið verður sostatt fram við at føra ein tálmandi fíggjarpolitikk – eisini komandi ár.

Játtanarkarmar 2019: 400 mió. kr. í avlopi og rakstrarvækstur á 2,0%

Í játtanarkørmunum fyri 2019 er samlaða úrslitið (RLÚ 1) 400 mió. kr. Íroknað hesum eru 420 mió. kr. í íløgum. Harvið er rakstrarúrslitið áðrenn íløgur 820 mió. kr.

Rakstrarútreiðslurnar hækka væntandi úr 4.669 mió. kr. í 2018 upp í 4.764 mió. kr. í 2019. Tað er ein vækstur á 2,0%. Í upphæddini fyri 2018 er innroknað lønarhækking á 69,8 mió. kr. Í upphæddini fyri 2019 er lønarhækking íroknað í 2-ára sáttmálatíðarskeiðnum, t.e. fram til 1. oktober 2019.

Hesir játtanarkarmar fyri 2019 eru grundaðir á málið um, at fremja ein skynsaman figgjar- og búskaparpolitikk saman við ynskjunum um at fremja fleiri átøk og uppraðfestingar. Hetta setir krøv til landsstýrið og samgonguna um at fremja fleiri átøk, ið tryggja, at tænastrnar hjá landinum verða ríknar so skynsamt sum møguligt, og at fremja nýskipanir og tillagingar, ið skulu tryggja best møguliga tænastru innan játtanarkarmarnar.

Íløgur kring landið

Íløgukarmurin verður 420 mió. kr. í 2019. Árin 2020 til 2023 verður íløgukarmurin árliga millum 390 og 449 mió. kr. Framgongdin er ikki eins stór í øllum þørtum av landinum. Tí er dentur lagdur á at gera íløgur kring alt landið fyri at tryggja, at framgongdin í búskapinum í størst møguligan mun kemur øllum samfelagnum til góðar.

Størstu íløgurnar hjá landinum í tíðarskeiðnum fyri 5-ára játtanarkarmarnar (2019-2023) eru:

Útbúgvingarøkið

- Miðnám í Kambsdali
- Eftirskúli í Suðuroy
- Ítróttarháskúlin í Vági
- Húsarhaldsskúli í Klaksvík
- Fróðskaparsetur Føroya

Almanna- og heilsuøkið

- Nýggir bústovnar og vardir bústaðir
- Landssjúkrahúsið
- Medicoteknisk tól

Undirstøðukervið

- Hvalbiartunnil
- Tunlarnir norður um fjall
- Eysturoyar- og Sandoyartunlar og atknýttir vegir
- Tunnilstoymi at fremja smærri tunnilsverkætlanir kring landið
- Fyrireika tunnil v.m. til Vestmanna
- Talgildu Føroyar

Mentanákið

- Tjóðleikhús
- Tjóðsavn Føroya

Sjóvinnuøkið

- Sjóvinnustýrið nýggj høli í Vágum
- Havransóknarskip

Hartil er játtan til havnir, vegakervið, medicoteknisk tól og viðlíkahald av bygningum, skipum og tunlum kring landið.

Framgongdin er ikki eins stór í øllum þørtum av landinum. Tí er dentur eisini lagdur á at gera íløgur kring alt landið fyri at tryggja, at framgongdin í búskapinum í størst møguligan mun kemur øllum samfelagnum til góðar.

Fortreytir fyri framrokning av útreiðslum

Høvuðsfortreytin fyri uppskotinum til játtanarkarmar 2019-2023 er ein varin figgjarpolitikkur.

Framrokningar av lógarbundnum játtanum og bundnum raðfestingum eru gjørdar fyri árinum 2019 til 2023 og sigast má, at trúst er á almennu útreiðslurnar – serliga frá vaksandi talinum av eldri.

Í framrokningunum er lagt upp fyri bundnum raðfestingum næstu árinum, og eisini er krav um effektivisering av almenna geiranum lagt inn í framrokningarnar.

Í játtanarkørmunum er framroknað í ársins prísnum í 2019, men árinum 2020-2023 verður framroknað í fóstum prísnum. Lønarhækkjan í 2-ára sáttmálatíðarskeiðnum frá 1. okt. 2017 til 1. okt. 2019 er innroknað í játtanarkarmarnar.

Játtanarkarmarnir eru gjørdir við verandi rentustøði og oljuprísnum. Hetta er ein óvissa í játtanarkørmunum, tí rentustøðið og oljuprísurin kunnu broytast, og harvið kunnu útreiðslur landskassans til rentustuðul, rentuútreiðslur av skuldini, og útreiðslur til olju eisini broytast.

Íløgukarmurin verður 420 mió. kr. í 2019, 430 mió. kr. í 2020, 449 mió. kr. í 2021, 400 mió. kr. í 2022, og 390 mió. kr. í 2023.

Eins og undanfarnu árinum eru í íløgukarminum eisini innroknaðar íløgukendar útreiðslur. Í 2019 er talan um 35 mió. kr. í partapeningi til felagið Eystur- og Sandoyartunlar, 21 mió. kr. til verkætlanina Talgildu Føroyar, og 6,5 mió. kr. tilsamans til Húsarhaldsskúla, Ítróttaháskúla, Eftirskúla og Bókasøvn, hóast hesar í játtanarskipanini eru ávikavist stuðuls- og rakstrarjáttanir.

Fortreytir fyri framrokning av inntøkum

Inntøknar í uppskotinum til játtanarkarmar fyri árinum 2019-2023 eru framroknaðar við støði í søguligum inntøkutølum og teimum fortreytum, sum eru kendar í lötuni. Í játtanarkørmunum eru inntøknar framroknaðar í ársins prísnum í 2019, men árinum 2020-2023 verður, sum vanligt hevur verið í sambandi við játtanarkarmar, framroknað í fóstum prísnum.

Framrokningarnar eru gjørdar sambært metingum um útlit fyri gongdina í búskapinum. Forsagnir frá millumtjóða stovnum og Búskaparráðnum eru brúktar sum partur av grundarlagnum undir metingunum.

Sum vant verða inntøknar framroknaðar varisliga. Royndirnar síðstu árinum eru, at tað er torført at meta um inntøknar hjá landskassanum og um tær broytingar, sum kunnu koma fyri av ymiskum tiltøkum og øðrum viðurskiftum.

Í fortreytunum fyri inntøkunum verður BTÚ í ársins prísnum mett at vaksa um 3% í 2019. Á teimum skatta- og inntøkujáttanum, har hetta verður hildið vera neyðugt, eru gjørdar serstakar metingar út frá fortreytunum fyri játtanini. Lógaruppskot um inntøkur, ið landsstýrið hevur lagt fyri Løgtingið eru innroknað, eins og onnur inntøkuátøk møguliga skulu fremjast, serliga um tað vísir seg, at inntøknar fara at lækka í mun til ætlan í 2018.

Uppskot til játtanarkarmar 2019-2023

Uppskotið til játtanarkarmar byggir á fíggarlógina fyri 2018, umframt politiskar semjur og avtalur, sum eru gjørdar síðani.

Í talvuni niðanfyri er uppskotið til játtanarkarmar fyri árin 2019 til 2023 útgreinað og býtt á greinar og ár.

Talva: Útgreinaðir játtanarkarmar fyri 2019-2023					
<i>Mi. kr.</i>	2019	2020	2021	2022	2023
Rakstrarútreiðslur, §1-§17:					
§ 1 Løgtingið	60,6	59,6	59,0	59,4	59,8
§ 2 Løgmanfyrisingin	39,8	39,5	39,0	39,0	39,0
§ 3 Fíggjarmál	320,4	327,4	334,4	341,4	348,4
§ 5 Fiskivinnumál	171,5	171,5	171,5	171,5	171,5
§ 7 Mentamál	1.118,8	1.129,2	1.135,2	1.140,8	1.146,3
§ 11 Heilsu- og innlendismál	1.164,0	1.173,5	1.184,6	1.195,8	1.208,7
§ 12 Almannamál	1.528,5	1.547,2	1.563,4	1.582,9	1.603,0
§ 13 Uttanríkis- og vinnumál	116,8	117,4	118,0	118,6	119,2
§ 17 Samferðslumál	243,6	243,6	243,6	243,6	243,6
Rakstrarútreiðslur tilsamans	4.764,0	4.808,9	4.848,8	4.893,0	4.939,5
Íløgútreiðslur, §1-§17*	419,9	429,7	449,4	399,7	389,7
Rentuútreiðslur, netto**	-0,3	-0,7	-1,1	-0,1	-0,1
Inntøkur	5.583,7	5.660,7	5.734,7	5.810,7	5.884,7
RLÚ-úrslit	400,1	422,8	437,6	518,1	555,6

* Í íløgukørmunum eru innroknaðar íløgukendar útreiðslur. Í 2019 er talan um 35 mió. kr. í partapeningi til felagið Eystur- og Sandoyartunlar, 21 mió. kr. til verkætlanina Talgildu Føroyar, og 10,5 mió. kr. tilsamans til Húsarhaldsskúla, Ítróttaháskúla, Eftirskúla og Bókasøvn, hóast hesar í játtanarskipanini eru ávikavist stuðuls- og rakstrarjáttanir.

** Rentuútreiðslur, netto er samanseting av rentuútreiðslum av lánsbrævaskuld landskassans og rentuinntøkum av gjaldføri landskassans.

Tilmæli viðvíkjandi kommununum

Kommunurnar eru tilsamans umleið ein triðingur av almenna geiranum. Harvið eru kommunurnar týðandi partur av almenna búskapinum og av búskapinum sum heild. Skulu Føroyar hava fullgóða búskaparstýring, er tí neyðugt, at land og kommunur samskipa fíggarpolitikkinn í størri mun. Hetta hevði tryggjað, at land og kommunur í størri mun høvdu kunnað sett í verk neyðug átøk at tryggja eina støðuga búskapargongd. Tá hevði eisini borið til í størri mun at tryggjað framgongd í øllum landinum.

Kommunalu roknskapirnir fyri 2017 eru ikki tøkir enn, men fyríbils verður met, at raksturin er vaksin umleið 4 prosent sammett við rakstrarútreiðslurnar í 2016, ið vóru 1.690 mió. kr. Sambært samtyktu fíggarætlanunum kann roknað við, at rakstrarútreiðslurnar aftur vaksa

umleið 4 prosent í 2018, men tá er ivaleyst ikki allur lønarvøkstur íroknaður.

Mett verður, at hesin útreiðsluvøkstur er í hægra lagi. Tí verður mælt til, at kommunurnar, tá ið tær fara undir arbeiðið við fíggarætlanunum fyri 2019, leggja seg eftir, at rakstrarútreiðslurnar ikki vaksa við meira enn teimum um 2,0 prosentini, ið játtanarkarmarnir hjá landinum leggja upp til.

Støðið á kommunalu løguútreiðslunum hevur seinnu árin verið nakað niðanfyrir 400 mió. kr. Í 2016 vuku løguútreiðslurnar tó til 486 mió. kr., og væntandi fer endaliga uppgerðin av 2017 at vísa kommunalar løguútreiðslur fyri um 525 mió. kr.

Sambært samtyktu fíggarætlanunum fyri 2018 ætla kommunurnar at gera lögur fyri 620 mió. kr., umframt óbrúktar játtanir, ið vanliga verða endurjattaðar, tá ið roknskapurin fyri farið ár er uppgjørdur. Íroknað komandi eykajáttanir verður tí helst talan um, at lögújáttanirnar í 2018 vera omanfyri 1 mia. kr. eins og í 2017.

Seinnu árin hava kommunurnar samanlagt ikki brúkt alla lögújáttanina, og soleiðis verður helst eisini í 2018. Havandi í huga, at nakrar stórar verkætlanir í lötuni eru í gerð, er tó hugsandi, at kommunurnar í 2018 koma at hava løguútreiðslur fyri meginpartin av teimum 620 mió. kr., ið higartil eru jattaðar.

Av somu orsök kann roknast við, at løguútreiðslurnar í 2019 helst vera á umleið sama støði. Eftir hetta verður mælt til, at kommunurnar samanlagt seta sær fyri, at løguútreiðslurnar aftur koma á eitt støði um 400 mió. kr., sum var árin frammanundan stóra vøksturinum við stórum havnaútbyggingum og fleiri skúlabyggingum.

Bjálva og brynja Føroyar til framtíðina

Málið er at røkka einum meira sjálvbjargnum, samhaldsføstum og tíðarhóskandi Føroyum, og at brynja Føroyska samfelagið til framtíðar avbjóðingar.

Hetta mál skal røkkast saman við varnum fíggarpolitikki og skynsomum búskaparpolitikki, ið bjálvar landið búskaparlíga til framtíðina. Játtanarkarmarnir fyri 2019 leggja fíggarligar lunnar undir hetta.

Skjal hjálagt:

Skjal 1: Búskaparfrágreiðing I, mars 2018

Fíggjarmálaráðið, 22. mars 2018


Kristina Háfoss

landsstýriskvinna í fíggarálum


/ Bjarni Askham Bjarnason

Inngangur

Sambært § 8 í løgtingslóg nr. 42 frá 4. mai 2009 um landsins játtanarskipan skal frágreiðing (Búskaparfrágreiðing I), sum lýsir og metir um búskaparstöðu Føroya, harímillum tann almenna geiran, verða lögð við uppskotinum til løgtingssamtykt um játtanarkarmar. Uppskotið til løgtingssamtykt um játtanarkarmar fyri figgjarlógina næsta ár skal leggjast fram fyri 1. apríl.

Uppskotið til játtanarkarmar er gjørt við støði í figgjarpolitisku málunum og samgonguskjalinum hjá samgonguni. Uppskotið til løgtingssamtykt um játtanarkarmar á løgtingsfiggjarlógini fyri 2019 byggir í høvuðsheitum á samtyktu løgtingsfiggjarlógina fyri 2018 (løgtingsmál nr. 28/2017). Nýggjar framrokningar eru eisini gjørdar av inntøkum og útreiðslum, umframt at ávís tiltøk verða sett í verk fyri at betra haldfærið í almenna búskapinum. Løguætlanin hjá landsstýrinum og samgonguni fyri árin 2019-2023 verður eisini lýst.

Frágreiðingin er sett soleiðis saman, at fyrst er stutt lýsing av gongdini í føroyska búskapinum, síðani av altjóða búskapinum og at enda av almenna búskapinum.

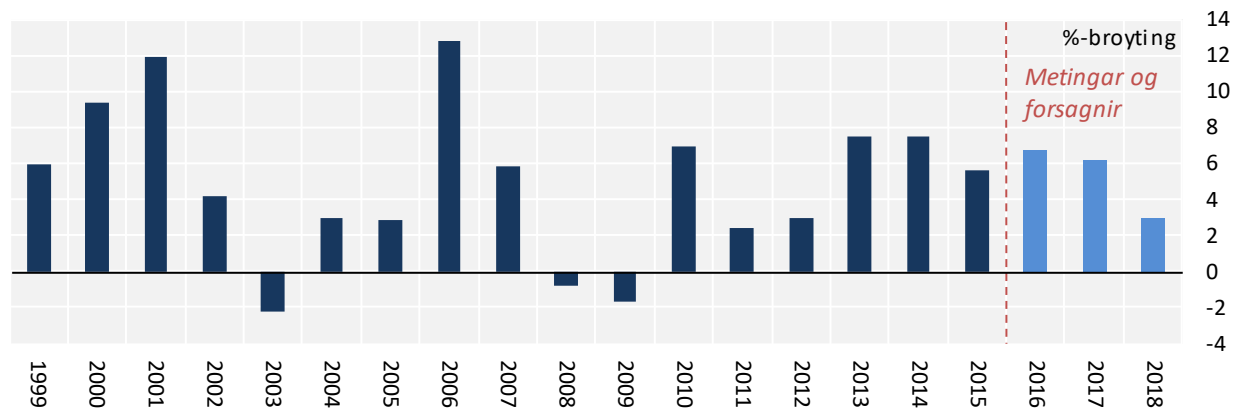
Lýsing av gongdini í búskapinum

Síðani 2013 hevur verið stór framgongd í føroyska búskapinum. Bruttotjóðarúrtøkan (BTÚ) vaks sambært uppgerðum omanfyri 7% um árið í 2013 og 2014 og út við 6% í 2015 (mynd 1). Hagtøl og lyklætøl benda eisini á stóran vøkstur í 2016 og 2017, hóast ongar uppgerðir eru tøkar av tjóðarroknskapiinum fyri hesi árin. Uppgerðir av lönargjaldingum og onnur lyklætøl benda eisini á, at framgongdin stendur við fyrstu mánaðirnar í 2018.

Sostatt bendir alt á, at føroyski búskapurin framvegis er í hákonjunkturi. Roknast kann við, at vøksturin verður nakað minni og á einum meiri vanligum støði í 2018 sammett við undanfarnu 4-5 árin. Fíggjarmálaráðið roknar við, at óvanliga stóri búskaparvøksturin síðstu 4-5 árin, sum frálíður fer at hæsa nakað av og at vøksturin verður á einum meiri vanligum støði næstu 1-2 árin. Fleiri orsøkir eru til hetta, eins og greitt verður frá niðanfyri.

Mynd 1

Bruttotjóðarúrtøka í ársins prísnum, broyting í % um árið, 1999-2018



Viðm.: Tølini fyri 2016 til 2018 er metingar og forsagnir og skulu lesast við fyrivarni.

Kelda: Hagstovan, forsagnir frá Búskaparráðnum og metingar hjá Fíggjarmálaráðnum.

Mynd 1 omanfyri vísir gongdina í bruttotjóðarúrtøku (BTÚ) árin 1999 til 2015 og metingar fyri árin 2016 til 2018. Føroyski tjóðarroknskapurin er gjørdur upp fram til 2015. Tølini fyri 2016 til 2018 eru metingar og forsagnir. Fíggjarmálaráðið metir, at føroyski búskapurin vaks um 6% um árið í 2016 og 2017, og Fíggjarmálaráðið roknar við heldur lægri vøkstri á um 3% í 2018 (tølini eru øll í ársins prísnum).

Framgongdin í búskapinum síðstu 4-5 árin er millum annað komin av serligum umstøðum í alivinnuni og uppsjóvarvinnuni, lágum rentustøði og lágum oljuprísnum. Harafturat hava land, kommunur og vinnufyrirøkur gjørt nógvar íløgur, sum hava stimbrað búskapin.

Samanumtikið eru útlit fyri framhaldandi búskaparvøkstri næstu 1-2 árin, tó at vøksturin sannlíkt fer at hæsa nakað av sammett við undanfarnu ár. Roknast kann við heldur minni ískoyti til vøksturin frá útflutningsvinnunum í 2018. Tøkan av aldum laks minkar helst eini 5-10% í 2018, og roknast kann eisini við lægri miðalprísnum í 2018 sammett við í 2017. Harafturat minka fleiri føroyskar kvotur av botn- og uppsjóvarfiski í 2018.

Tí kann roknast við, at føroyski útflutningurin minkar nakað í 2018. Hesi viðurskiftini tala øll fyri, at búskaparvøksturin hæsar nakað av í 2018 og 2019 sammett við undanfarnu ár.

Síðstu árin er munandi ískoyti til vøksturin eisini komið av privatum og almennum íløgum. Roknast kann eisini við nógvum almennum og privatum íløgum næstu 1-2 árin, og hesar íløgurnar fara at stimbra búskapin næstu 1-2 árin.

Húsarhaldini í Føroyum eru sum heild væl fyri, og hava ikki nógva skuld sammett við í øðrum framkomnum londum. Hetta saman við lágum rentustøði og hækkandi reallønum næstu 1-2 árin talar fyri, at privata nýtslan framhaldandi kann vaksa nakað næstu árin. Privata nýtslan lækkaði munandi eftir figgjarkreppuna, men byrjaði at vaksa aftur í 2014 og er síðani vaksin støðugt. Fíggjarmálaráðið roknar við, at privata nýtslan framhaldandi fer at stimbra búskapin næstu 1-2 árin.

Gongdin í botnfiskaveiðuni á landgrunninum hevur verið vánalig í fleiri ár. Enn síggjast ikki greið tekin um, at fiskiskapurin fer at batna munandi aftur í 2018 ella í 2019. Kortini kann verða nevnt, at sambært Havstovuni hilnaðist summarið 2017 stak væl til gróður av plantuæti á landgrunninum. Hann var av tí mesta og á støði við tey heilt góðu árin 2000 og 2001.

Sambært Havstovuni hevur gróðurin av plantuæti stóran týdning fyri alt djóralívið í sjónum. Gróðurin er fyrsti liður í føðiketuni og er tí fyrirtreyt fyri djóralívinum. Enn er kortini ov tíðliga at siga, í hvønn mun gróðurin summarið 2017 annars fer at síggjast aftur í fiskiskapi á landgrunninum næstu 1-2 árin.

Fleiri óvissur eru fyri komandi 1-2 árin

Fleiri óvissur eru, sum kunnu ávirka búskapargongdina í 2018 og 2019, og sum kunnu hava við sær, at vøksturin verður lægri enn ventað. Ein óvissa er til dómis, at Bretland fer úr ES-samstarvinum. Bretland og ES eru komum ásamt um skiftisskipan at vera galdandi frá mars 2019 til um ársskiftið 2020/21, tá ið Bretland endaliga fer úr ES. Enn er ógreitt, hvat samband verður millum Bretland og ES frameftir, millum annað á handils- og fiskivinnuøkinum.

Verður talan um eina torføra samráðingartilgongd og verður torført at semjast um handilsavtalar og aðrar avtalar millum ES og Bretlandi, millum annað um tollsamgonguna, felagsmarknaðin og um landamarkið millum Írland og Norðurírland, kann roknast við, at hetta fer at ávirka vøksturin og hugin at gera íløgur í Bretlandi og Evropa.

Umleið 10% av føroyska útflutninginum er síðstu árin farin til Bretlands (mynd 5A). Tí kann tað eisini ávirka føroyska búskapin, um til dómis stígur kemur í búskapin í Bretlandi ella um virðið á bretska pundinum lækkar munandi.

Eins og nevnt omanfyri, kann roknast við minni ískoyti frá útflutningsvinnunum til búskaparvøkstur í 2018 sammett við undanfarin ár. Tá ið umræður alivinnu, kann roknast við nakað minni nøgdum og lægri prísnum sammett við í 2017.

At enda kann verða nevnt, at fleiri uppsjóvarkvotur eru minkaðar munandi í 2018, umframt at kvotur í Barentshavinum og á Flemish Cap minka í 2018. Fíggjarmálaráðið roknar tí eisini við, at fiskivinnan fer at geva minni ískoyti til búskaparvøkstur í 2018 sammett við undanfarin ár.

Tekin um floskuhálsar, men ovbiting sæst ikki í búskapinum

Fíggjarmálaráðið hevur áður víst á, at til ber ikki at staðfesta, at føroyski búskapurin er ovhitaður ella at somikið nógv ferð er á búskapinum, at gongdin ikki er haldfør. Til tilíkar staðfestingar

meðan skuldin hjá húsarhaldum í Íslandi er 75-80% av BTÚ. Í ES er skuldin hjá húsarhaldum í miðal á umleið sama stigi sum í Føroyum, um 60% av BTÚ.

Samanumtikið bendir nógv á, at framgongdin í búskapinum síðstu árin hevur verið haldfør og at hon byggir á vaksandi framleiðslu og hækkandi inntøkur heldur enn at vera lánifiggjað framgongd. Ein hákonjunkturur í búskapinum kann standa við í fleiri ár við stórar framgongd, um ikki ovhiting og stórir ójavnar taka seg upp í búskapinum. Hetta kann til dømis vera ógvusligur vøxtur í privatu skuldini, ógvusliga hækkandi húsaprísir, stórt lønar- og kostnaðartrýst í búskapinum ella stór hall á handils- og gjaldsjavnanum. Í løtuni síggjast ikki tekin um, at tilfikir ójavnar eru um at taka seg upp í búskapinum.

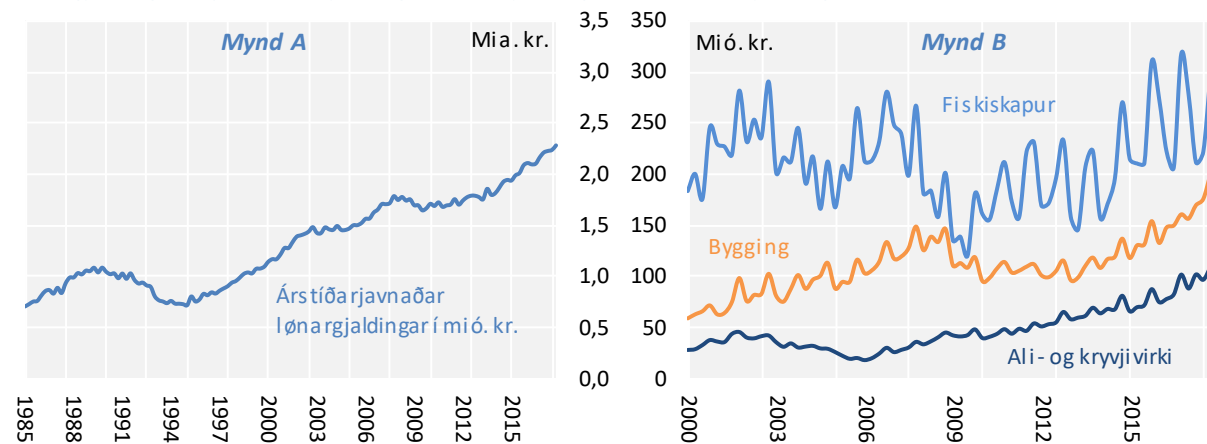
Fiski-, ali- og byggivinna nógv vaksnar síðstu árin

Føroyski búskapurin er vaksin støðugt og javnt síðani 2013. Hagtølini benda eisini á, at vøxturin í búskapinum er hildin fram í 2018. Enn síggjast ikki tekin um, at framgongdin í búskapinum er farin at hæsa av. Eins og nevnt omanfyri, roknar Fíggjarmálaráðið kortini við lægri vøxtstri í 2018 og 2019 sammett við undanfarin ár.

Vøxturin í búskapinum síðstu 4-5 árin er í stóran mun komin av, at vinnugreinarnar fiski-, ali- og byggivinna eru nógv vaksnar. Lønargjaldingar í hesum vinnugreinunum og lønargjaldingar tilsamans síggjast í mynd 3 niðanfyri. Harafturat er húsarhaldsnýtslan vaksin støðugt síðstu 3-4 árin, og nógvur almennar og privatar íløgur eru gjørdar.

Mynd 3

Lønargjaldingar, býttar á ársfjórðingar, 1. ársfjórðing 1985 til 4. ársfjórðing 2017



Viðm.: Mynd A vísir samlaðar lønargjaldingar í øllum vinnugreinum 1. ársfjórðing 1985 til 4. ársfjórðing 2017.

Mynd B vísir lønargjaldingar í trimum útvaldum vinnugreinum 1. ársfjórðing 2000 til 4. ársfjórðing 2017.

Kelda: Hagstovan.

Nettotilflytingin til landið er vaksin støðugt síðani 2014 (mynd 11). Nettotilflytingin er vaksin fyrst og fremst av, at fráflytingin av landinum er minkað, men tilflytingin til landið er eisini vaksin síðstu árin. Frá 2004 til 2013 var nettofráflyting av landinum (undantikið í 2008), men síðani 2014 hevur verið nettotilflyting. Hetta er eisini eitt tekin um góðu gongdina í búskapinum og á arbeiðsmarknaðinum síðstu árin.

Eftirspurningurinn frá húsarhaldum og fyrirtökum er vaksin stöðugt síðani 2014 (sí til dæmis mynd 8), og eftirspurningurinn tykist framvegis vera vaksandi. Hetta sæst millum annað í innflutningi av vörum til beinleiðis húsarhaldsnýtslu og í inntökunum hjá landinum frá meirvirðisgjaldi og öðrum umsetningsgjöldum.

Konjunkturkanningin, sum Hagstovan gjörði í januar í ár, vísir, at samanlagda vísitalið (sonevnda treystitalið) er óbroytt. Kanningin bendir á, at bjartskygnið er nakað minni nú sammett við síðstu 3-4 árin, tó at vísitalið framvegis er oman fyri miðtalið fyri allar kanningarnar, ið gjørdar eru síðani 2006.

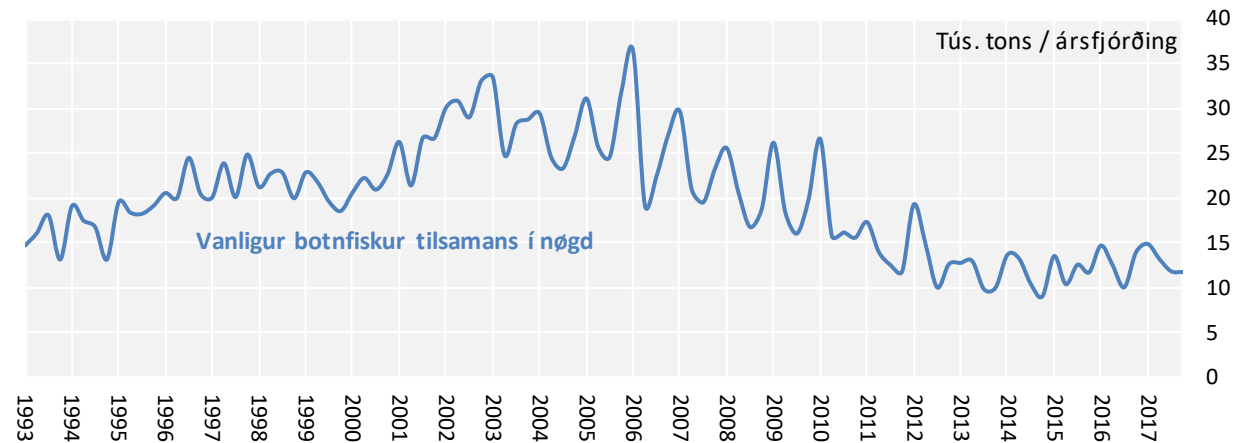
Í sambandi við nýggjastu konjunkturkanningina hjá Hagstovuni eigur at verða nevnt, at hon varð gjörd í januar í ár um somu tíð, sum verkfall var á almenna arbeiðsmarknaðinum, og fáar dagar eftir, at Bakkafrost hevði sagt út við 150 starvsfólkum úr starvi. Hetta kann hava ávirkað úrslitini av kanningini.

Roknast kann við avmarkaðum ískoyti til búskaparvøksturin frá heimligu botnfiskaveiðini og atknýttu fiskavirkisvinnuni á landi næstu árin. Gongdin er framvegis vánalig í hesum vinnunum orsakað av smáum nøgðum og vánaligum fiskiskapi. Bæði toska- og hýsustovnarnir á landgrunninum eru sambært Havstovuni smáir og undir støddirnar, sum í longdini verður mett at geva bestu úrtøkuna.

Mynd 4 vísir avreiðingar av botnfiski um avreiðingarskipanina í nøgd síðstu árin. Á myndini sæst, at nøgdirnar av feskfiski um avreiðingarskipanina eru eins smáar og árin fyrst í 1990'unum.

Mynd 4

Føroyska feskfiskaveiðan eftir botnfiski í nøgd*, býtt á ársfjórðing, tús. tons, 1993Q1 til 2017Q4



* Tølini vísa veiðina, sum verður skrásett um avreiðingarskipanina og í avreiddari vekt. Í avreiðingunum er allur fiskiskapur hjá føroyskum skipum og bátum í føroyskum sjóði, føroyska feskfiskaveiðan í íslenskum sjóði og fiskiskapurin á Flemish Cap. Uppsjóvarfiskur er ikki við í uppgerðini.

Kelda: Hagstovan.

Samansetingin av føroyska útflutninginum er broytt síðstu árin (mynd 5). Størsti parturin av útflutninginum er nú aldur laksur og makrelur. Søguliga sæð hevur størsti parturin av føroyska útflutninginum verið toskur. Harafturat fer størsti parturin av útflutninginum nú til Russlands, sum vit ikki hava útflutt eins nógv til søguliga sæð. Í 2017 fóru tilsamans 28% av føroyska

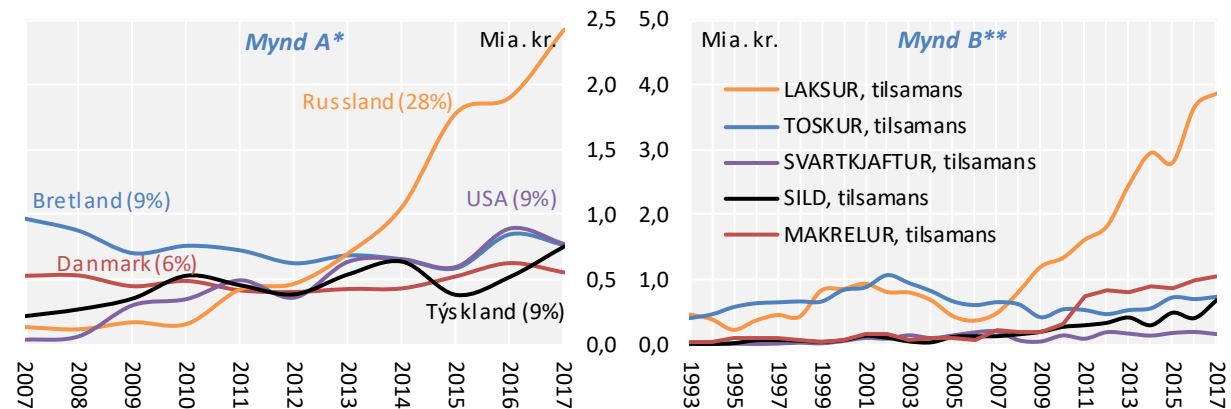
útflutninginum til Russlands. Broytingarnar, sum eru farnar fram síðstu árinum, eru lýstar í mynd 5.

Greitt er, at ávísur vandi er knýttur at verandi samanseting av føroyska útflutninginum. Tá ið út við 30% av útflutninginum fara á ein og sama marknað, er ávísur vandi fyri, at óvantaðar hendingar, skiftandi umstøður ella skiftandi keypiorka á hesum marknaðinum kunnu ávirka føroyska útflutningin og búskapin munandi.

Søguliga sæð hevur ávísur vandi verið knýttur at russiska búskapinum og russiska marknaðinum. Russiski búskapurin er til dømis tætt knýttur at og heftur at framleiðsluni í olju- og gassvinnuni og at olju- og gassprísnum. Minkar framleiðslan av olju og gassi, kann hetta til dømis ávirka russiska búskapin og keypiorkuna í landinum munandi.

Mynd 5

Føroyski útflutningurin býttur á keyparalond og fiskaslag, mia. kr., 1993 til 2017



* Mynd A vísir útflutning til fimm tey størstu keyparalondini í 2017. Myndin vísir árinum 2007 til 2017. %-parturin av føroyska útflutninginum tilsamans eftir keyparalandi í 2017 er víst í klombur í mynd A.

** Mynd B vísir virðið á útflutninginum úr Føroyum býtt á fiskasløg fyrri árinum 1993 til 2017. Myndin vísir sostatt ikki avreiðingarvirðið hjá føroyskum fiskiskipum. Orsøkin til, at nøgdin av svartkjafti ikki eru størri í myndini, er, at stórir partur av svartkjaftinum fer til fóður í sambandi við laksaaling í Føroyum og sæst tí ikki aftur sum útflutningur av svartkjafti í myndini.

Kelda: Hagstovan.

Miðalprísurin á útfluttum laks úr Føroyum var eitt vet hægri fyrri alt 2017 sammett við alt árið 2016. Hetta var størsta orsøkin til, at føroyski útflutningurin av aldum laks vaks umleið 200 mió. kr. í 2017 ella umleið 6% sammett við 2016. Útlit eru til, at útflutningurin av laks minkar nakað í 2018, mest orsakað av at nøgdin væntandi minka 5-10% í 2018 sammett við 2017.

Í lötuni eru ikki útlit til, at munandi prislækkingar vera á aldum laks næstu 1-2 árinum, hóast hetta ikki kann sigast við vissu. Stór prislækking var á aldum laks annað hálvár 2017. Helst er ósannlíkt, at ein tilík prislækking kemur fyrri aftur næstu 1-2 árinum. Eftirspurningurin eftir aldum laks veksur stöðugt, og útboðið fer næstu árinum sannlíkt ikki at vaksa eins nógv og eftirspurningurin. Hetta talar sum heild fyrri, at laksaprísir vera nøkulunda stöðugir ella hækka eitt vet næstu árinum.

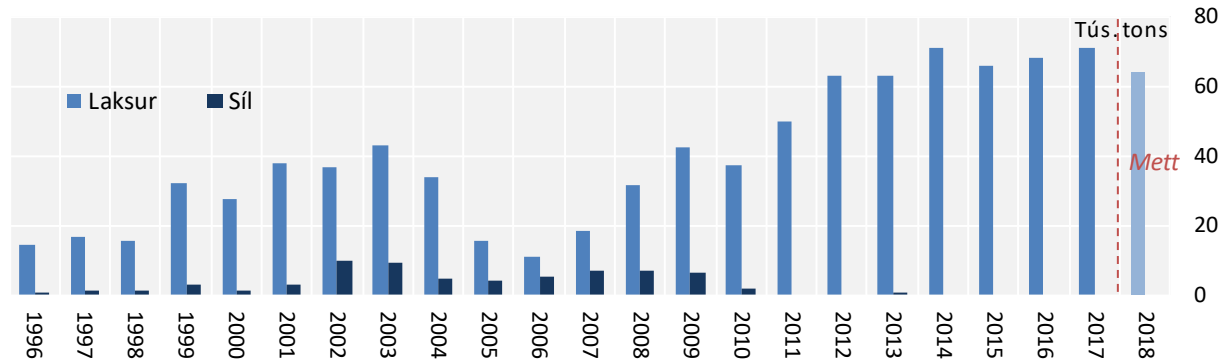
Síðani ársskiftið 2017/18 eru altjóða laksaprísir hækkaðir nakað aftur. Nevnast kann, at altjóða laksaprísir í byrjanini í mars 2018 vóru áleið á sama støði sum í mars 2017. Næstu árinum kann

framhaldandi roknast við, at alivinnan fer at geva eitt ískoyti til vøksturin í BTÚ. Hetta fer millum annað at koma frá teimum útbyggingum og ílögum, sum verða gjørd í smoltstöðir og kryvjivirki.

Sum frálíður, fara hesar útbyggingar og íløgur væntandi at hava við sær, at framleiðslan á landi kann hækka, at miðalstöddin á útsettum smoltum hækkar úr um 250 grammum til um 500 gramm, at vakstrartíðin á sjónum minkar úr um 18 mánaðir til um 12 mánaðir og at samlaða framleiðslan kann hækka nakað.

Mynd 6

Tøka av aldum laks og sílum í krúvdari vekt, býtt á ár, 1996 til 2018



* Tøkan er í krúvdari vekt í tonsum. Tøkan í 2018 er grundað á fiskagoymsluna primo mars 2018 og á støddarbýtið á fiskagoymsluni.

Kelda: Hagstovan og Sp/F Avrik v. Rúna Dam.

Síðstu umleið 4 árin hefur tøkan av aldum laks verið millum 60-70 tús. tons í krúvdari vekt. Sambært tøkumeting frá mars í ár kann roknast við, at tøkan minkar 5-10% í 2018 sammett við 2017.¹ Mynd 6 omanfyri vísir tøku av aldum laks og sílum síðani 1996 og metta tøku av aldum laks í 2018.

Gongdin á arbeiðsmarknaðinum

Arbeiðsmarknaðurin í Føroyum tykist vera væl fyri, og arbeiðsloysið er tað lægsta, sum tað hefur verið í góð 9 ár (mynd 7A). Harafturat hefur talið á løntakarum sett met síðstu mánaðirnar og er nú tað hægsta, sum er skrásett í Føroyum (mynd 7B).

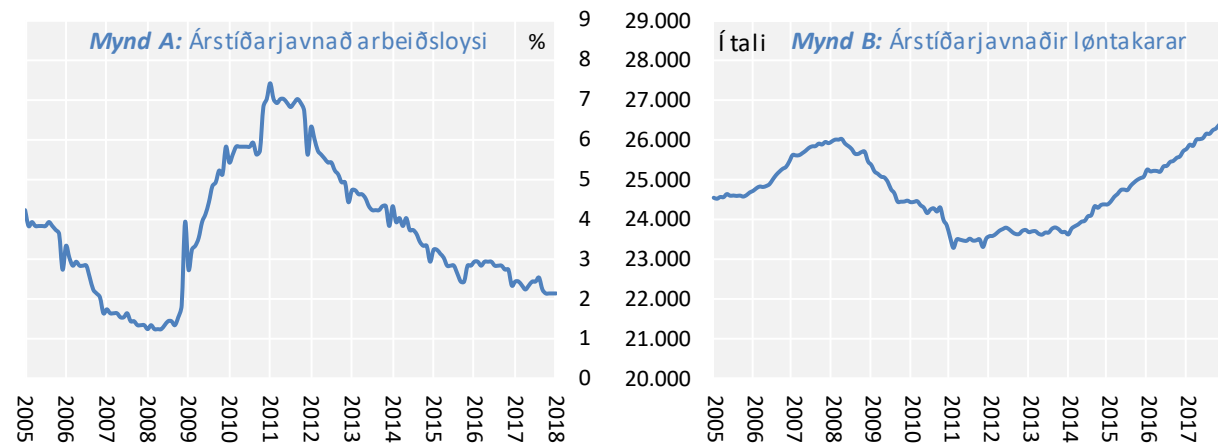
Arbeiðsloysið er lækkað nakað síðsta árið ella so og var 2,1% í januar í ár. Nevnt kann verða, at arbeiðsloysið er nakað hægri í Suðuroy sammett við í restini av landinum. Arbeiðsloysið í Suðuroy var 4,2% í januar í ár, sum kortini neyvan kann sigast at vera høgt arbeiðsloysi.

Tá ið arbeiðsloysið er so lágt eins og nú, kann neyvan roknast við, at arbeiðsloysið heldur áfram at lækka næstu tíðina. Mynd 7 vísir arbeiðsloysið og talið á løntakarum síðstu árin.

¹ Kelda: Sp/F Avrik v. Rúna Dam, aliráðstevnan, mars 2018.

Mynd 7

Árstíðarjavnað arbeiðsloysi í % av arbeiðsfjøld, jan-2005 til jan-2018



Kelda: Hagstovan.

Gongdin í lønargjaldingum býtt á høvuðsvinnubólkar sæst í talvu 1. Samanumtikið vuku lønargjaldingar 5,7% í 2017. Serliga lønargjaldingar innan byggivinnu og skipasmiðjur vuku í 2017 sammett við í 2016 (sí eisini mynd 3). Lønargjaldingar hækkaðu eisini í privatum tænastruvinnum og innan alivinnu í 2017. Eins og víst í talvu 1, eru lønargjaldingar innan almennar tænastruvinnur vaksnar minni í 2017 sammett við aðrar geirar í búskapinum.

Talið á løntakarum, sum hava A-inntøku, er vaksið stóðugt síðani 2011 (mynd 7B) til umleið 26.500 um ársskiftið 2017/18. Skrásetta talið á løntakarum í Føroyum hevur ikki verið hægri áður, og løntakaratalið hevur sett met síðstu mánaðirnar. Nevnt kann verða, at løntakarar, sum bara hava B-inntøku ella sum bara hava inntøku uttanlands eru ikki íroknaðir í talið á løntakarum í mynd 7B ella í talvu 2.

Talva 1

Lønargjaldingar eftir høvuðsvinnubólkum, 2014-2017, mió. kr.

Vinnugrein	2014	2015	2016	2017	Munur 2016-17	Munur í %
Fiski-, ali- o.o. ráevnisvinna	1.488	1.666	1.784	1.856	72	4,0
Byggivinna o.o. tilvirking	947	1.029	1.121	1.274	152	13,6
Privatar tænastruvinnur	2.431	2.552	2.663	2.831	168	6,3
Almenn o.o. tænastr	2.683	2.777	2.905	2.996	91	3,1
Lønargjaldingar tilsamans	7.548	8.024	8.473	8.956	483	5,7

Kelda: Hagstovan.

Talva 2 vísir gongdina í løntakarum býtt á høvuðsvinnugreinar síðani 2013. Síðstu umleið 4 árin er løntakaratalið vaksið mest í byggivinnuni. Byggivinnan varð annars rakt av stórari afturgongd eftir

figgjar- og búskaparkreppuna í 2009 og 2010. Væksturinn í talinum av løntakarum í byggivinnu er hildin fram í 2017, sum eisini sæst í talvu 2. Aðrir vinnubólkar, har talið á løntakarum hækkar nóg, er til dømis bólkurin *gistingarhús og matstovuvirki*, sum hoyra undir bólkin *privatar tænavinnur* í talvu 2.

Talva 2

Løntakarar í desember eftir høvuðsvinnubólkum, 2014-2017, fólk í tali

Vinnubólkur	2014	2015	2016	2017	Munur 2016-17	Munur í %
Fiski-, ali- o.o. ráevnisvinna	3.964	4.035	4.064	4.175	111	2,7
Byggivinna o.o. tilvirking	3.263	3.445	3.679	3.909	230	6,3
Privatar tænavinnur	8.267	8.525	8.623	8.921	298	3,5
Almenn o.o. tænavinnur	8.946	9.185	9.449	9.471	22	0,2
Løntakarar tilsamans	24.440	25.190	25.815	26.476	661	2,6

Kelda: Hagstovan.

Løntakaratalið hækkar í lötuni 2,6% árliga, sum svarar til umleið 650 fólk um árið. Í talvu 2 sæst eisini, at mestsum eingin vøkstur hevur verið í talinum á løntakarum innan almennar tænavinnur og líknandi sammett við aðrar geirar í búskapinum síðsta árið.

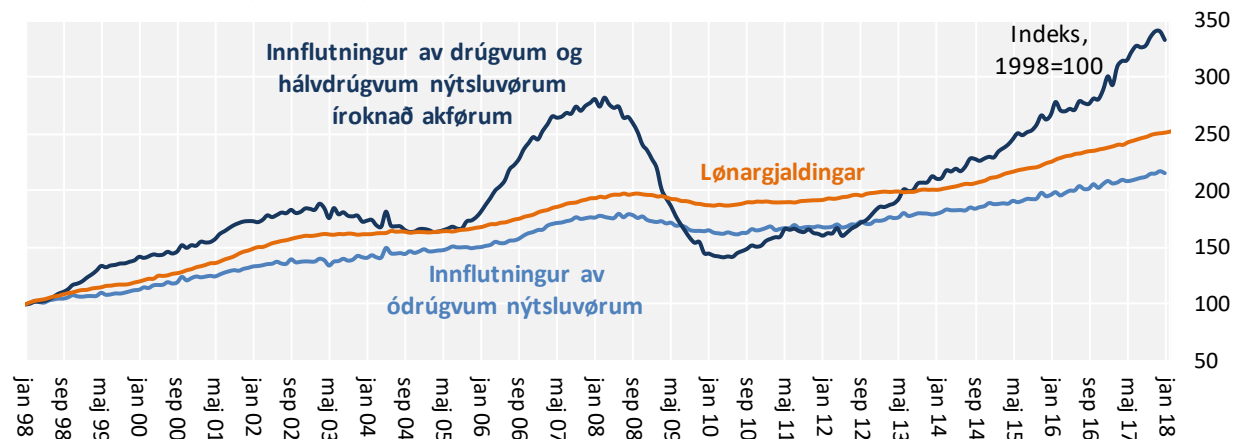
Eftirspurningur og brúkaraprisir

Eftirspurningurin frá húsarhaldum er vaksin stóðugt síðani 2014, og hagtøl fyri vøruinnflutning benda á, at vøksturinn í eftirspurningi tók dik á seg í 2017. Hetta sæst millum annað í mynd 8.

Innflutningurin til beinleiðis húsarhaldsnýtslu vaks til dømis 9% í 2017 sammett við í 2016, sum er størsti vøksturinn í innflutningi til beinleiðis húsarhaldsnýtslu í fleiri ár (sí eisini talvu 5).

Mynd 8

Innflutningur av ódrúgvum, drúgvum og hálvdrúgvum nýtslurørum og útgoldnar lønir, jan-1998 til jan-2018



Viðm.: Myndin vísir 12-mánaðar samanlögð tøl fyri tær trýggjar strikurnar í myndini.

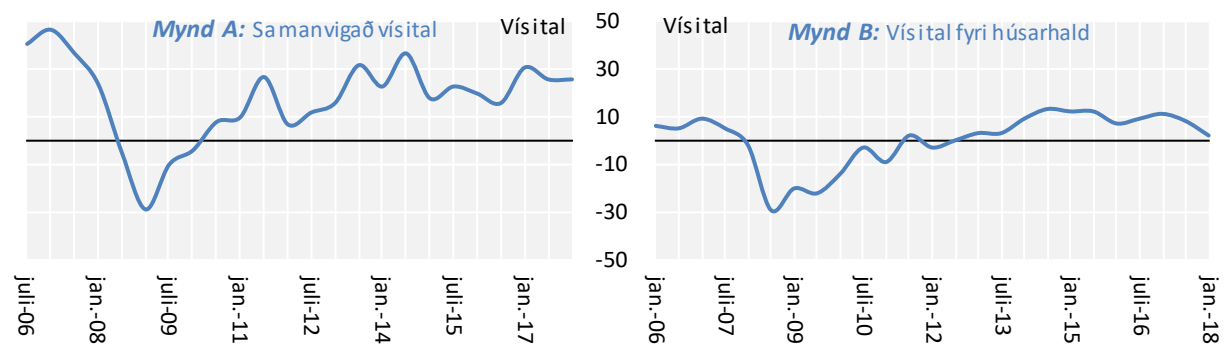
Kelda: Hagstovan.

Tekin um vaksandi eftirspurning síggjast eisini í inntökunum hjá landinum av meirvirðisgjaldinum. Mynd 8 vísir innflutning av ymiskum bólkum av nýtsluvörum, býtt á drúgvur og ódrúgvur vörur, sammett við útgoldnar lönir.

Sambært nýggjastu konjunkturkanningini frá Hagstovuni tykjast húsarhaldini at vera nakað minni bjartskygd nú sammett við undanfarnu 3-4 árin. Mynd 9 vísir samanvigaða vísitalið og vísitalið fyri húsarhald. Samanvigaða konjunkturvísitalið fyri vinnu og húsarhald var at kalla óbroytt í síðstu konjunkturkanningini (mynd 9A). Lagt kann verða aftrat í sambandi við nýggjastu konjunkturkanningina, sum var gjørd í januar í ár, at svarini og úrslitini av henni kunnu vera ávirkað av, at verkfall var á almenna arbeiðsmarknaðinum um somu tíð, sum kanningin varð gjørd. Harafturat hevði Bakkafrost sagt út við 150 starvsfólkum úr starvi fáar dagar áðrenn, at kanningin varð gjørd.

Mynd 9

Samanvigað konjunkturvísital og vísital fyri húsarhald, jan-2006 til jan-2018



Kelda: Hagstovan.

Netttotalið til spurningin um, hvussu mettt verður um búskapargongdina næstu 12 mánaðirnar, er á sama stigi sum fyri 4 árum síðan og liggur tætt við miðtalið fyri øll árin, síðani kanningarnar byrjaðu í 2006.

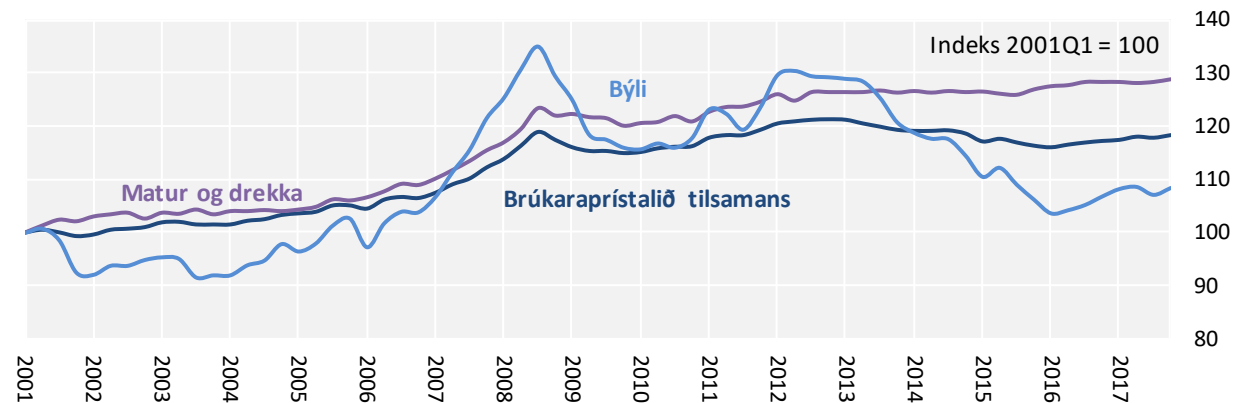
At húsarhaldini eru heldur minni bjartskygd nú sammett við kanningarnar síðstu 3 til 4 árin sæst eisini aftur í svarunum til spurningar viðvíkjandi nýtslu og uppsparing. Tekin eru um, at hugurin at gera størri keyp nú er minkaður nakað. Samstundis svara fleiri, at rætta lötan nú er at spara pening saman.

Brúkaraprístalið hevur verið rættiliga stöðugt síðani 2009. Sambært uppgerðunum av brúkaraprístalinum, er prístalið kortini hækkað nakað síðani tíðliga í 2016. Brúkaraprístalið er víst í mynd 10 niðanfyri.

Oljuprísir hava stóra ávirkan á brúkaraprísir sum heild. Ein høvuðsorsøk til, at prístalið hækkar aftur, er óivað, at oljuprísir eru hækkaðir bæði í 2016 og 2017. Týdningurin av brennievni í feroyska innflutninginum er vístur í talvu 3 niðanfyri. Rentustøðið hevur eisini stóra ávirkan á gongdina í brúkaraprísimum og serliga á kostnaðin á at eiga ella leiga sær bústað.

Mynd 10

Brúkaraprístalið, 1. ársfjórðing 2001 til 4. ársfjórðing 2017, býtt á ársfjórðingar, indeks 2001 = 100



Kelda: Hagstovan.

Síðstu árin hefur rentustöðið verið sera lágt, og kappingin hefur verið og er framvegis hörð millum peningastovnarnar. Hetta hefur eisini verið ein hövuðsorsök til, at brúkaraprístalið hefur verið at kalla óbroytt ella er hækkað sera lítið síðani 2009.

Talva 3

Innflutningur av brennievni og innflutningur tilsamans, býtt á ár, 2010 til 2017, mió. kr.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Innflutningur av brennievni, mió. kr.	962	1.124	1.303	1.249	1.159	804	647	950
Innflutningur tilsamans, mió. kr.	4.370	5.279	6.683	6.273	6.020	6.125	6.592	7.257

Kelda: Hagstovan.

Gongdin í til- og fráflyting

Gongdin, sum byrjaði í 2014 við nettotilflyting til landið, stendur við og hefur tikið dik á seg síðstu tvey árin. Í lötuni síggjast ikki tekin um, at nettotilflytingin fer at minka aftur ella at fráflyting fer at taka seg upp. Nettotilflytingin er í lötuni umleið 500 fólk um árið (mynd 11).

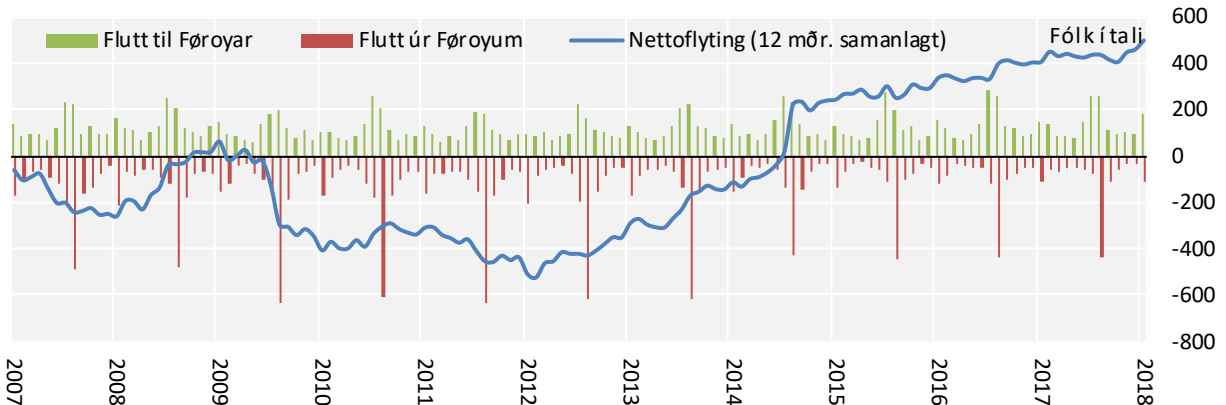
Nettotilflytingin kemur bæði av minni fráflyting av landinum og av størri tilflyting til landið. Størri ískoytið til fólkavøksturin kemur kortini av minni fráflyting av landinum (mynd 11).

Nettotilflytingin til landið er nú áleið á sama stöði sum árin beint eftir aldaskiftið, tá ið búskapurin fótaði sær aftur eftir kreppuna í 1990'unum (mynd 12). Av tí at fólkatalið er hægri nú sammett við beint eftir aldaskiftið, er nettotilflytingin kortini ikki eins stór lutfalsliga og tey árin.

Fráflytingin í 2017 var tann minsta, sum er skrásett síðani tíðliga í 1980'unum. Roknað í mun til fólkatalið, var fráflytingin í 2017 tann minsta, sum er skrásett í hagtalsgrunninum, ið gongur aftur til 1970. Tilflytingin til landið var stór bæði í 2016 og aftur í 2017. Tilflytingin hesi árin var tann størsta, sum er skrásett síðani 2002.

Mynd 11

Nettoflying til Føroyar, 12 mánaðir samanlagt, til- og fráflyting, jan-2007 til feb-2018



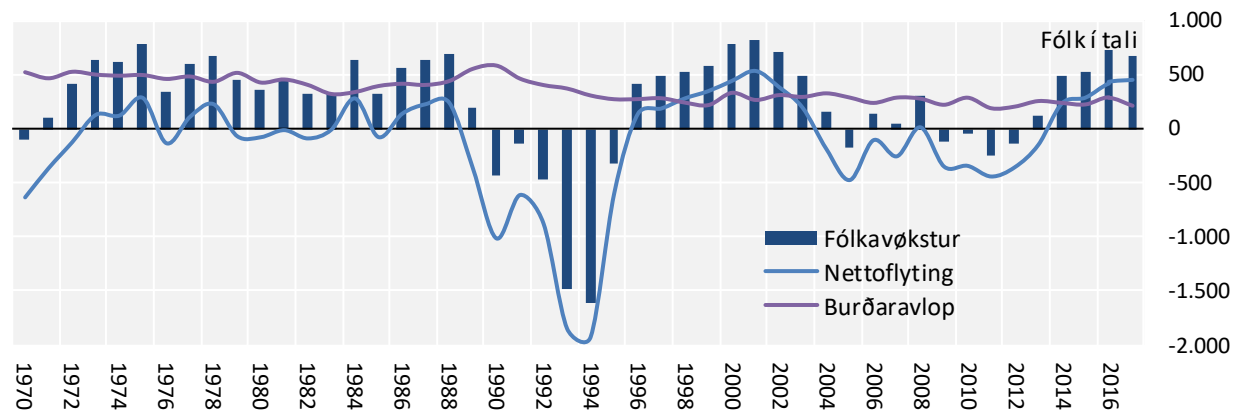
Viðm.: Grønu og reyðu stabbarnir vísa ávikavist til- og fráflyting hvønn mánaða.

Kelda: Hagstovan.

Gongdin við nettotilflyting til landið er tekin um, at arbeiðsmarknaðurin hevur verið væl fyri síðstu árinum og at fleiri stórv hava tikið seg upp í Føroyum. Ein onnur orsök til gongdina er, at útbúgvingarmøguleikarnir eru vorðnir betri í landinum og at færri tí fara av landinum at útbúgva seg. Síðstu árinum eru fleiri nýggjar útbúgvingar settar á stovn bæði á miðnámsstigi og innan hægri útbúgvingar. Nettotilflytingin býtt á mánaðir og ár er víst í myndunum 11 og 12.

Mynd 12

Broytingar í fólkatálinum, 1970 til 2017



Kelda: Hagstovan.

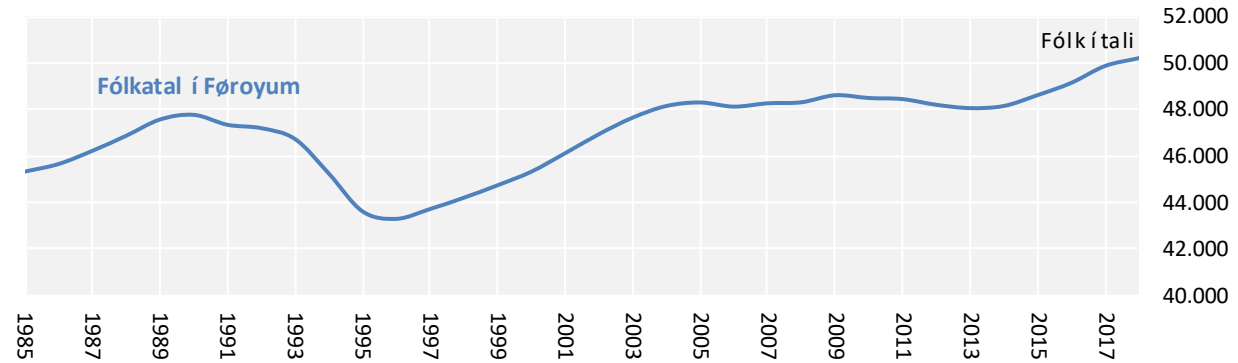
At nettotilflyting er til landið er eitt gott tekin fyri búskapin. Heldur góða gongdin fram, fer hetta sjálsagt at betra langtíðarhaldfærið í búskapinum. Fyri langtíðarhaldfærið í búskapinum er umráðandi, at tiltøk verða sett í verk næstu árinum, sum fyrirbyggja, at fráflytingin, sum var árinum 2004 til 2013, tekur seg upp aftur.

Hóast nettotilflyting er til landið í lötuni, benda framrokningar á, at aldursamansetingin fer at broytast næstu árinum, soleiðis at lutfalsliga færri fólk vera í arbeiðsførum aldri. Hetta er størsta

orsøkin til, at langtíðarhaldfærið framvegis ikki er gott, hóast úrslitini hjá landskassanum eru batnað munandi síðani 2015. Mynd 12 vísir broytingar í fólkatálinum síðani 1970 býtt á ár.

Mynd 13

Fólkatálið í Føroyum 1. januar, 1985-2018



Kelda: Hagstovan.

Á mynd 13 sæst, at fólkatálið í Føroyum nú er omanfyri 50 tús. fólk (sí eisini talvu 4). Myndin vísir, at fólkatálið var at kalla óbroytt frá 2003 til 2014 og at veruligur fólkvøkstur nú hevur tikið seg upp í landinum fyrri fyrstu ferð í eini 10 ár.

Talva 4

Fólkatálið býtt á øki í landinum, 1. feb. 2017 til 1. feb. 2018

Øki í landinum	Fólkatáli 1. feb. 2017	Burðaravlop	Nettoflyting	Fólkatáli 1. feb. 2018	Broyting í tali	Broyting í %
Norðuroyggar	5.996	11	49	6.056	60	1,0
Eysturoy	11.058	76	175	11.309	251	2,3
Tórshavnarøkið*	19.137	90	130	19.357	220	1,1
Streymoyggjin annars	4.627	24	76	4.727	100	2,2
Vágoy	3.176	20	34	3.230	54	1,7
Sandoy	1.285	-1	-7	1.277	-8	-0,6
Suðuroy	4.599	-23	43	4.619	20	0,4
Alt landið	49.878	197	500	50.575	697	1,4

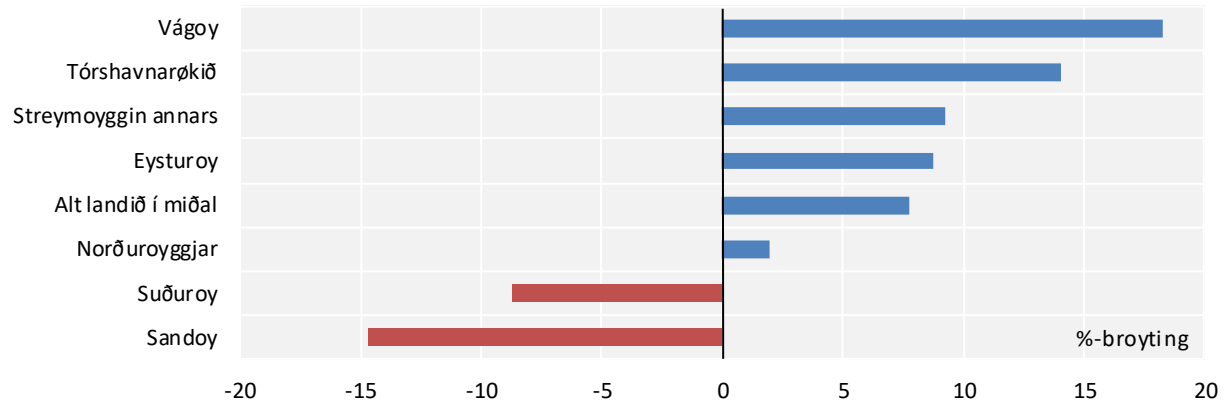
*Tórshavn, Hoyvík og Argir.

Kelda: Hagstovan.

Størsti parturin av fólkvøkstrinum síðstu árinum hevur verið í miðøkinum í landinum og serstakliga í høvuðsstaðarøkinum. Hinvegin er fólkatálið minkað ella hevur staðið at kalla í stað í Suðuroynni og Sandoyinni. Í talvu 4 síggjast broytingar í fólkatálinum síðstu 12 mánaðirnar, býtt á høvuðsøki í landinum.

Mynd 14

Broyting í fólkcatali í % frá 1. jan. 2002 til 1. feb. 2018, býtt á øki í landinum



Kelda: Hagstovan.

Mynd 14 omanfyri vísir broytingina í fólkcatali í prosentum býtt á høvuðsøki í landinum síðani 2002. Á myndini sæst, at mestsum allur fólkvøkstur í landinum síðani 2002 hevur verið í miðøkinum í landinum. Myndin vísir eisini, at fólkcatalið er nógv minnað í Suðuroynni og á Sandoyinni.

Sama gongd sæst í øðrum londum í Vesturheiminum, har fólk flyta frá smærri býum og bygðum móti størri býunum. Roknast kann við, at gongdin, har fólk flyta frá útjaðarum móti miðøkinum, fer at halda fram næstu árinum. Nógv bendir á, at tað, sum frálíður, verður torførari hjá útjaðaraøkjunum at standa seg í kappingini móti miðøkjunum og stóru býunum.

Viðskifti við útlond, handils- og gjaldsjavni

Gongdin á handils- og gjaldsjavnanum síðstu árinum er merkt av, at bítislutfallið í uttanríkishandlinum er batnað munandi síðani 2013. At bítislutfallið er batnað merkir, at prísirnir á útfluttum vørum eru hækkaðir munandi sammett við prísirnir á innfluttum vørum, til dømis á olju. Í 2017 versnaði bítislutfallið kortini nakað aftur orsakað av lægri altjóða prísnum á laks og hægri oljuprísnum sammett við í 2016.

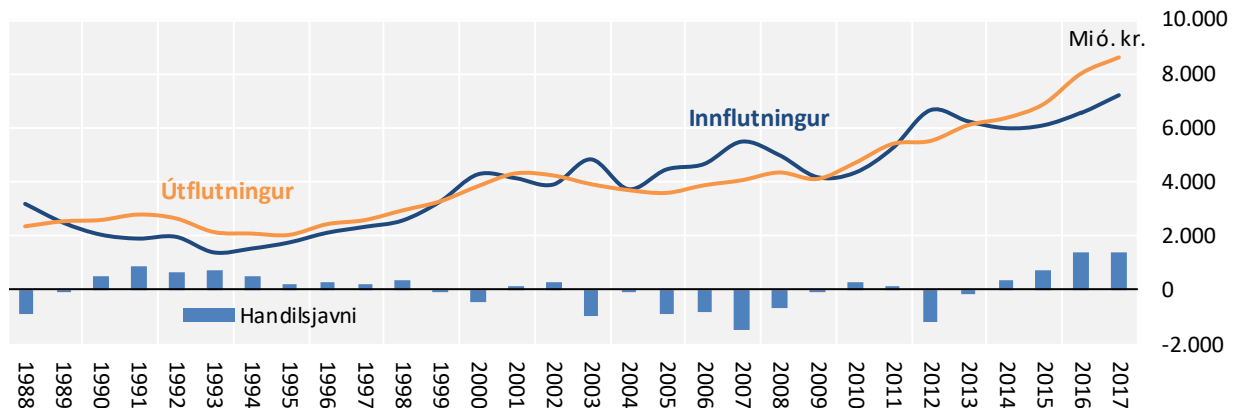
Olja og brennievni eru millum størstu vørubólkarnir, sum vit innflyta. Stóra lækkingin í oljuprísnum árinum 2014-16 hevði við sær, at okkara innflutningsprísir í miðal lækkaðu hesi árinum. Samstundis hækkaðu prísirnir á aldum laks sera nógv í 2013 og aftur í 2016, og prísirnir á uppsjóvarfiski hava eisini verið góðir. Samanumtikið hevur henda gongd havt við sær, at bítislutfallið í uttanríkishandlinum er batnað nógv síðstu umleið fimm árinum (tó ikki í 2017).

Samansetingin av føroyska inn- og útflutninginum sæst í talvunum 5 og 6 niðanfyri.

Síðani 2014 hava verið avlop á handilsjavnanum, og roknast kann við avlopi aftur í ár. Avlopið á handilsjavnanum í 2018 minskar helst sammett við í 2017, orsakað av minni kvotum, minni tøku av aldum laks, lægri laksaprísnum og hægri oljuprísnum.

Mynd 15

Innflutningur og útflutningur av vørum, mió. kr., 1988 til 2017



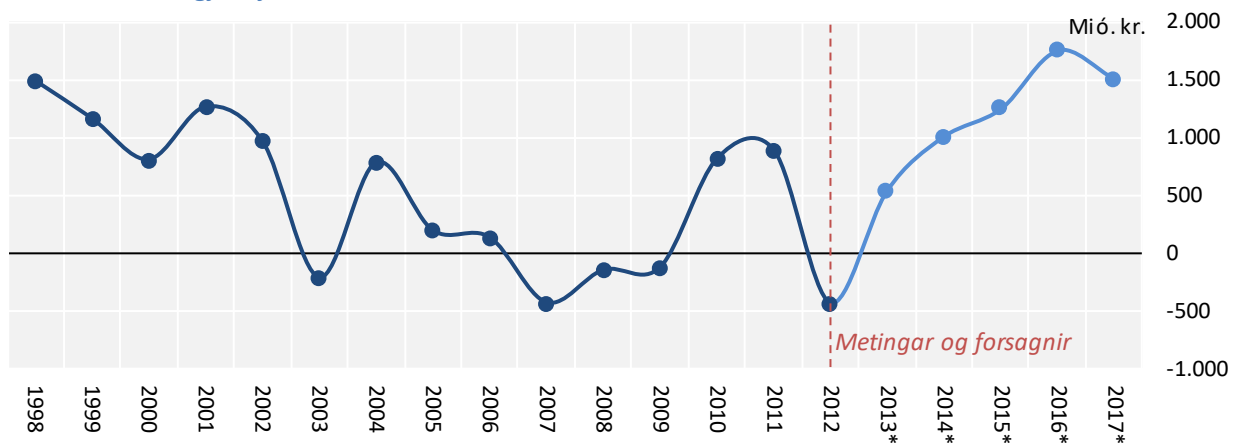
Viðm.: Handilsjavnin fevnir bara um vørur; tænastru eru sostatt ikki við í uppgerðini av handilsjavninum.

Kelda: Hagstovan.

Føroyski gjaldsjavnin er ikki gjørdur upp síðani 2012 og er tí sera torførur at meta um. Gongdin í handilsjavninum bendir kortini á, at stór avlop eisini hava verið á gjaldsjavninum síðani 2013, tó at hetta er torført at meta um. Myndirnar 15 og 16 vísa gongdina í handils- og gjaldsjavninum síðstu árin.

Mynd 16

Rakstrarviðskifti gjaldsjavnans í mió. kr., 1998 til 2017



* Tølini fyrri 2013 til 2017 eru leysligar metingar og skulu lesast við fyrivarni.

Kelda: Hagstovan.

Handilsjavnin fevnir bara um vøruhandil við útlond; tænastruveitingar til og frá útlondum verða sostatt ikki taldar við í handilsjavninum. Tænastruveitingar eru hinvegin taldar við í vøru- og tænastrujavninum. Uppgerðir hjá Hagstovuni av tænastrujavninum benda á, at Føroyar hava hall á tænastrujavninum við útlond á millum hálva og eina mia. kr. árliga. Óvissan er kortini stór í hesum uppgerðum, og óvist er, hvussu eftirfarandi uppgerðir av føroyska tænastrujavninum eru.

Handilsjavnin sveiggjar nógv frá ári til ár alt eftir privatari nýtslu, ílögum í vinnulívinum, oljuprísnum og útflutningsvirðinum á fiski og aldum laks. Eins og víst í mynd 15 omanfyri, er føroyski útflutningurin vaksin úr 4,1 mia. kr. í 2009 til 8,6 mia. kr. í 2017. Útflutningurin er sostatt meira enn tvífaldaður eftir átta árum (sí eisini talvu 3).

Talva 5

Vøruinnflutningur býttur á høvuðsnýtslubólkar, 2016 og 2017, mió. kr.

	2016	2017	Munur í mió. kr.	Munur í %
Til hav- og landbúnað	428	446	18	4
Rávøra til fiskavirking	217	303	85	39
Tilfar til byggivinnu	613	689	76	12
Tilfar til annan ídnað	1.459	1.573	114	8
Maskinur og amboð	859	823	-36	-4
Brennievni	647	950	303	47
Akfør	412	496	84	20
Til beinleiðis húsarhaldsnýtslu	1.437	1.560	123	9
Skip og flogfør	519	399	-121	-23
Vøruinnflutningur uttan skip og flogfør	6.073	6.840	766	13
Vøruinnflutningur tilsamans	6.592	7.238	646	10

Kelda: Hagstovan.

Talva 6

Útflutningur býttur á hövuðsvörubólkar, 2016 og 2017, mió. kr.

	2016	2017	Munur í mió. kr.	Munur í %
Fiskavøruútflutningur tilsamans	7.680	8.398	719	9
- Toskur, upsi og hýsa	1.110	1.153	43	4
- Makrelur, sild og svartkjafur	1.574	1.856	283	18
- Aldur laksur	3.662	3.868	206	6
- Annar fiskur	873	816	-57	-7
- Fiskaúrdráttir	461	705	244	53
Aðrar vørur	120	134	14	11
Skip og flogfær	222	90	-132	-60
Útflutningur tilsamans	8.022	8.622	600	7

Kelda: Hagstovan.

Heimsbúskapurin

Framgongdin í heimsbúskapinum heldur fram, og vöxturinn hefur tikið dik á seg síðsta árið ella so. Altjóða búskaparstovnar rokna eisini við vöstri næstu 1-2 árin. Heimsbúskapurin er vaxin nakað meira síðsta hálva árið enn mett frammanundan. Serstakliga vöxturinn í Evropa hefur verið stórri enn mettur síðsta hálva árið.

Í lötuni kann roknast við stórri vöstri í heimsbúskapinum í 2018 sammett við 2017 (talva 7). Vöxturinn í heimsbúskapinum kemur serliga av gongdini í USA, Evropa og í menningarlandunum. Hinvegin er minni vöxtur í Bretlandi og Japan. Talva 7 niðanfyrir vísir metingar frá IMF um vöxtur í BTÚ í útvaldum londum fyrir árin 2015-2019.

Stórar óvissur eru um gongdina í Bretlandi næstu árin. Óvissan er serliga íkomin av, at bretar væntandi fara heilt úr ES í mars mánaði 2019. Tilgongdin við samráðingum um ymiskar avtalur og treytir í hesum sambandi er byrjað. Bretland og ES eru komum ásamt um skiftisskipan at vera galdandi frá mars 2019 til um ársskiðið 2020/21, tá ið Bretland endaliga fer úr ES. Frameftir vera samráðingar um handils- og fiskivinnuavtalur, tollsamgonguna, atgongd til felagsmarknaðin, markið millum Írland og Norðurírland og annað í sambandi við at Bretland fer úr ES.

Nógv bendir á, at skatta- og figgjarpolitikkurin í USA verður meiri stimbrandi næstu árin sammett við undanfarin ár. Millum annað eru skattalættar settir í verk, sum lækka vinnufelagsskattir munandi. Búskapurin í USA verður næstu árin helst eisini stimbraður av, at framleiðslan og ílögur í oljuvinnuni hækka aftur orsakað av hægri oljuprísnum.

Talva 7

Árlegur vøkstur í BTÚ í fóstum prísnum 2015-2019 býtt á øki

% um árið í fóstum prísnum	2015	2016	2017	2018	2019
USA	2,9	1,5	2,3	2,7	2,5
Evruøkið	2,0	1,8	2,4	2,2	2,0
Bretland	2,2	1,9	1,7	1,5	1,5
Týskland	1,5	1,9	2,5	2,3	2,0
Japan	1,1	0,9	1,7	1,2	0,9
Heimsbúskapurin	3,4	3,2	3,7	3,9	3,9

Viðm.: Tølini fyri 2017 eru fyribils metingar. Tølini fyri 2018 og 2019 eru forsagnir og skulu lesast við fyrivarni.

Kelda: IMF World Economic Outlook Update, 11. januar 2018.

Hinvegin er ein onnur óvissa, at rentustøðið í USA og aðrastaðni kann hækka skjótari enn væntað. Fer nýggja stjórnin í USA til dómis at reka ein skatta- og figgjarpolitik, sum stimbrar eftirspurningin munandi, til dómis við stórum almennum ílögum ella við fleiri skattalettum, kann hetta ávirka rentustøðið í øllum heiminum.

Talva 8

Árlegur vøkstur í BTÚ í ársins prísnum 2012-2019 býttur á lond

% um árið í ársins prísnum	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Føroyar	3,0	7,5	7,5	5,6	6,8	6,2	3,0	3,0
Danmark	2,6	1,8	2,7	2,3	1,9	4,0	3,9	4,3
Ísland	4,7	6,3	6,3	10,6	9,7	3,9	4,7	1,5
Noreg	6,2	3,6	2,3	-0,9	0,0	5,1	2,3	4,1
Bretland	3,1	4,0	4,8	2,8	3,8	3,6	3,2	3,1
USA	4,1	3,3	4,4	4,0	2,8	4,1	4,7	4,4
Evruøkið	0,4	1,0	2,3	3,4	2,6	3,5	3,7	3,5
OECD-miðal	3,0	3,0	4,0	4,0	3,3	4,4	4,6	4,5

Viðm.: Tølini fyri 2017 eru metingar. Tølini fyri 2018 og 2019 eru forsagnir og skulu lesast við fyrivarni.

Kelda: OECD, Hagstovan og metingar hjá Fíggjarmálaráðnum.

Ein onnur óvissu um gongdina í heimsbúskapinum næstu 1-2 árin er, at stjórnin í USA hevur boðað frá verjutolli á vørur, sum USA innflytur, til dómis á stál og aluminium. Endamálini eru at verja arbeiðspláss í USA og at minka hallið á handilsjavnnum í USA.

Önnur lond hava síðani boðað frá, at tey seta í verk móttiltøk og revsitoll í hesum sambandi. Verða fleiri tílik handils- og revsiltøk sett í verk í næstum millum stóru londini í Heiminum, er vandi fyri, at heimshandilin verður ávirkaður og at hetta fer at skala búskaparvøksturin í Heiminum.

Búskaparvøksturin í Evropa var um 2,4% í 2017, sum er tað mesta í fleiri ár. Vøksturin er serliga komin av, at innlendis eftirspurningur og útflutningsvinnur eru vaksnar meira, enn roknað varð við frammanundan.

Búskapirnir í Evropa hava í fleiri ár verið merktir av lágari húsarhaldsnýtslu og av at vinnufyrirøkur hava gjørt fáar íløgur. Síðsta árið eru húsarhaldsnýtsla og íløgur vaksnar aftur, og hetta hevur stímbrað búskapirnar í Evropa. Arbeiðsloysið er kortini framvegis høgt í Evropa – serliga í Suðurevropa – og væntandi verður arbeiðsloysið høgt í fleiri ár frameftir.

Metingar av búskaparvøksstri frá OECD og IMF í fleiri týðandi londum eru vístar í talvunum 7 og 8 omanfyri. Arbeiðsloysið býtt á ymisk lond er víst í talvu 9 niðanfyri. Sum heild eru útlit til vøxtur á umleið 2% í Evropa næstu árinum 1-2 árinum. Í USA eru útlit til nakað hægri vøxtur á um 2,5% næstu árinum.

Talva 9

Arbeiðsloysi í % av arbeiðsfjöld, býtt á lond og ár

Arbeiðsloysi í %	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Føroyar	5,8	7,0	5,6	4,5	3,8	2,9	2,8	2,3	2,2
Danmark	7,5	7,6	7,5	7,0	6,5	6,2	6,2	5,8	5,8
Ísland	7,6	7,1	6,0	5,4	5,0	4,0	3,0	2,8	3,2
Noreg	3,6	3,3	3,2	3,5	3,5	4,4	4,7	4,0	3,8
Bretland	7,9	8,1	8,0	7,6	6,2	5,4	4,9	4,4	4,4
USA	9,6	8,9	8,1	7,4	6,2	5,3	4,9	4,4	4,1
Evrúkið	10,2	10,2	11,4	12,0	11,6	10,9	10,0	9,2	8,7

Viðm.: Tølini fyri 2017 og 2018 eru metingar og forsagnir.

Kelda: Hagstovan og IMF.

Búskapurin í Evropa og allur heimsbúskapurin hava síðstu árinum verið stímbraðir av stuðulstiltøkum frá miðbankum og av serstakliga lágum rentum. Miðbankin í USA hækkaði leiðandi renturnar nakrar ferðir í 2017 og hevur boðað frá, at renturnar sannlíkt halda fram at hækka spakuliga í ár. Enn er rentustøðið kortini søguliga lágt.

Miðbankin í Evropa hevur fyríbils ikki boðað frá, at ætlanir eru um at hækka leiðandi renturnar. Verandi útlit fyri búskaparvøxtur og arbeiðsloysið í Evropa tala helst fyri, at rentustøðið í Evropa verður verandi lágt næstu 1-2 árinum, tó at rentustøðið kann hækka nakað. Miðbankin í Evropa er kortini byrjaður at tátta pengapolitikkin í smáum, og miðbankin keypir nú upp minni nøgdir av lánsbrøvum á figgjarmarknaðinum sammett við fyri hálvum ári síðani.

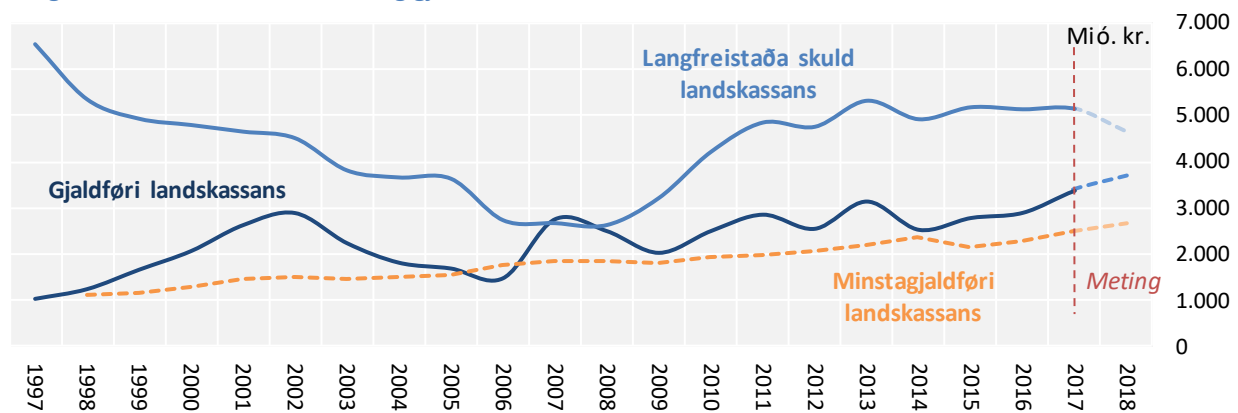
útreiðslurnar, gav eina verri javnvág millum inntøkur og útreiðslur hjá landinum hesi árin. Hetta sæst aftur sum sum hall á umleið 3 mia. kr. tilsamans frá 2008 til 2015 og vaksandi lánsbrævaskuld í mynd 18 hesi árin.

Føroyski búskapurin vaks kortini somikið nógv hesi árin, at lánsbrævaskuldin sum partur av búskapinum ikki er vaksin serstakliga nógv.

Fyri haldførið í almenna búskapinum er týðningarmikið, at nettoskuldin yvir longri áramál ikki veksur skjótari enn samlaðu inntøkurnar í samfelagnum, sum skulu fíggja rentuútreiðslurnar av skuldini. Hetta merkir, at nettoskuld í % av BTÚ ikki hækkar stöðugt yvir tíð, tá ið atlit eisini eru tikin at konjunkturongondini.

Mynd 18

Langfreistaða skuld landskassans og gjaldføri landskassans í mió. kr., 1997 til 2018



Viðm.: Langfreistaða skuld landskassans er lánsbrævaskuld á um 4,6 mia. kr. við ársbyrjan 2018 umframt eitt rentu- og avdráttarfrítt lán á 500 mió. kr. frá danska statinum. Lógarkravda minstagjaldførið hjá landskassanum (t.e. 15% av BTÚ) er víst við reyðu strikuni í myndini.

Kelda: Gjaldstovan, Landsbankin og Fíggjarmálaráðið.

Búskaparráðið hevur síðstu árin mettt um langtíðarhaldførið í almenna búskapinum. Í nýggjastu frágreiðingini frá ráðnum, metir ráðið, at langtíðarhaldførið framvegis er ein høvuðsavbjóðing í búskapinum, hóast úrslitið hjá landinum er batnað munandi síðani 2015.

Metingarnar hjá Búskaparráðnum vísa, at langtíðarhaldførið í almenna búskapinum framvegis ikki gott, serliga um lagt verður upp fyri væntaðum broytingum í fólkasamanseting í framtíðini. Tí mælir Búskaparráðið til at seta í verk ítøkilig tiltøk næstu árin fyri at bøta um javnvágina millum almennu inntøkurnar og útreiðslurnar.

Tað almenna í Føroyum er ikki serstakliga skuldarbundið sammett við onnur lond í Vesturheiminum. Bruttoskuldin hjá landinum er 25-30% av BTÚ, og kommunurnar hava bruttoskuld á 5-10% av BTÚ. Almenna bruttoskuldin í londunum í Evropa er um 85% av BTÚ í miðal, og almenna bruttoskuldin í Danmark er mettt til 35-40% av BTÚ. Almenna skuldin í Íslandi er mettt til um 40% av BTÚ.

Ein av lærunum frá fíggjar- og búskaparkreppuni, sum byrjaði í 2008, er at almenna skuldin kann hækka ógvusliga, um álvarsligir stoytir raka búskapin og um stórar kreppur taka seg upp. Í tílíkum

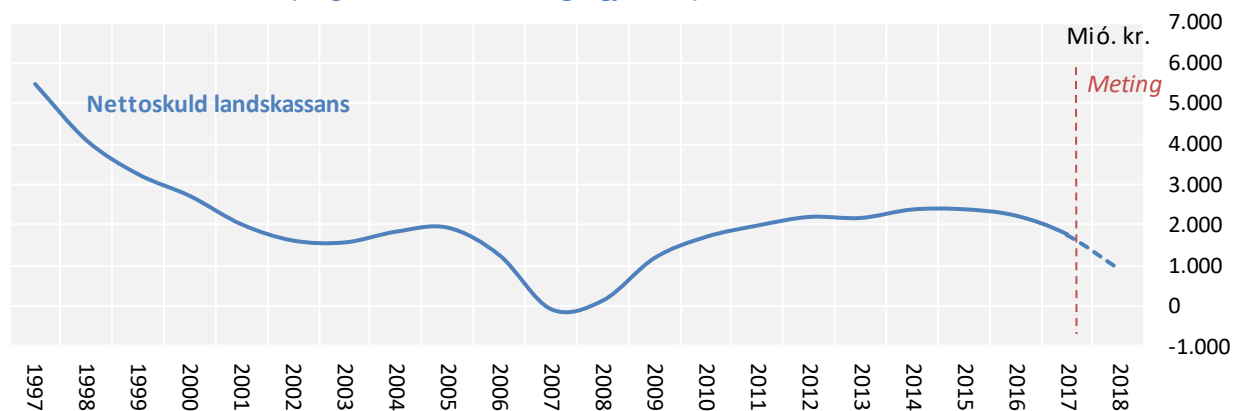
förum er umráðandi at hava fíggarpolitískt ráðarúm til at seta tiltøk í verk og at kunnu reka ein konjunkturmótgangandi búskaparpolitikk.

Ein óvissa viðvíkjandi almenna búskapinum næstu árin er sjálvsagt, at rentustøðið á skuldini er óvanliga og søguliga lágt í lötuni. Roknast kann við, at rentustøðið fer at hækka nakað næstu árin, hóast tað er ógjørligt at meta um hvussu skjótt ella nógv tær fara at hækka.

Tá ið rentustøðið hækkar, fer hetta sjálvsagt at kosta landi og kommunum pening í hægri rentuútreiðslum. Lánsbrævaskuldin hjá landinum er í lötuni um 4,6 mia. kr. Sambært Landsbankanum er gjaldføri landsins í lötuni um 3,3 mia. kr. Nettoskuldin er sostatt um 1,3 mia. kr. Gongdin í nettoskuldini hjá landskassanum er eisini víst í mynd 19.

Mynd 19

Nettoskuld landskassans (langfreistað skuld frádrigið gjaldføri) í mió. kr., 1997 til 2018



Viðm.: Nettoskuld er í myndini víst sum langfreistaða skuldin hjá landskassanum frádrigið gjaldførið hjá landskassanum.
Kelda: Gjaldstovan, Landsbankin og Fíggjarmálaráðið.

Hvørt prosent, sum miðalrentustøðið á lánskuldini hækkar næstu árin, fer væntandi at kosta landinum út við 50 mió. kr. brutto árliga í hægri rentuútreiðslum av skuldini. Hækkar rentustøðið, fær landið hinvegin eisini hægri avkast av gjaldförinum.

Fíggjarmálaráðið metir, at konjunkturjavnaða úrslitið hjá tí almenna í 2017 og 2018 er um 1,5-2% av BTÚ. Óvissan er kortini stór í metingunum, og metingarnar skulu lesast við fyrivarnum. Metingarnar benda eisini á, at tað almenna hevði konjunkturjavnað hall frá 2008 til 2014, men at lítið avlop var aftur í 2015 og 2016.

